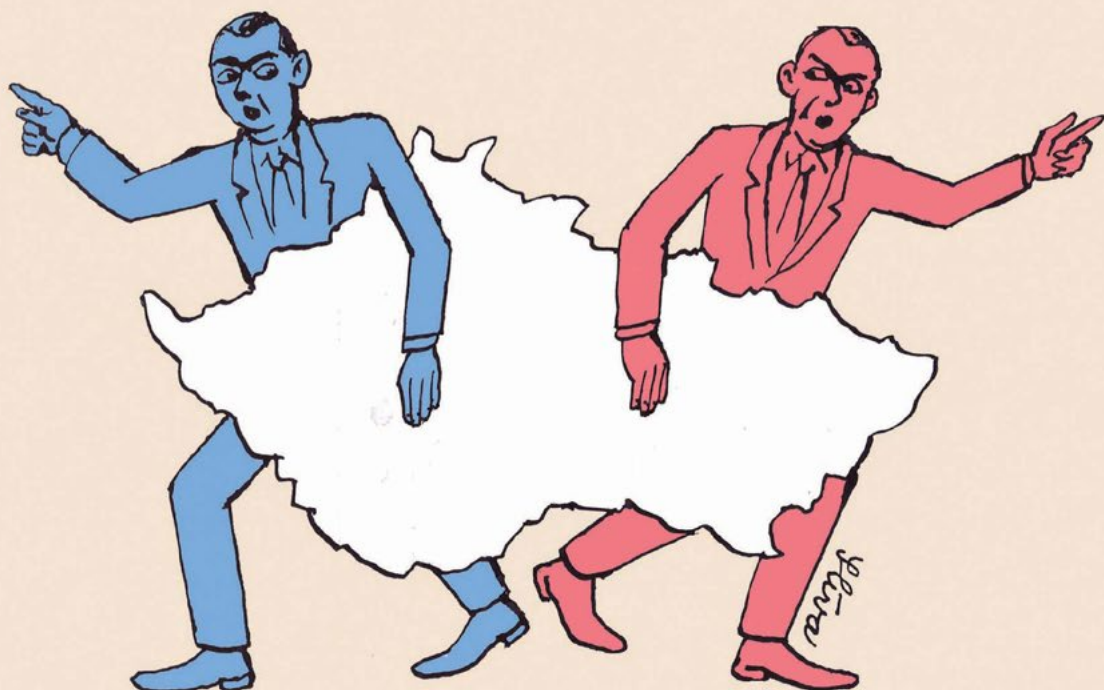

Karel Pacner

Čtvrtstoletí republiky

Kronika naší nejnovější historie

1991–2018

Ilustrace Jiří Slíva

PLUS

Čtvrtstoletí republiky

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Karel Pacner

Čtvrtstoletí republiky – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Čtvrtstoletí republiky

© Karel Pacner, 2018

Illustrations © Jiří Slíva, 2018

Epiloque © Jaromír Štětina, 2018

© ČTK (foto) / Michal Doležal, Petr Eret, Michal Kamaryt, Michal Krumphanzl,
Martin Kučmín, Petra Mášová, Stanislav Peška, Stanislav Zbyněk, René Volfík, 2018

ISBN tištěné verze 978-80-259-0975-1

ISBN e-knihy 978-80-259-1014-6 (1. zveřejnění, 2018)

Karel Pacner

Čtvrtstoletí republiky

Kronika naší nejnovější historie

1991–2018

Ilustrace Jiří Slíva

PLUS

Tuto knihu připisuji památce přítele Jana F. Třísky (1912–2003), profesora Stanfordovy univerzity v USA, který mne už před lety přesvědčoval o tom, abych tyto dopisy vydal knižně jako svědectví doby.

RYZE OSOBNÍ POHLEDY

Na podzim 1991 jsem začal odpovídat jednomu svému známému Čecho-američanovi, který utekl v roce 1948 – chtěl vědět, co se děje nového u nás doma. Potom se v Houstonu usadil na čas kamarád Petr Jakeš z Prahy, kterého to rovněž zajímalo. Posílal jsem mu tedy kopie svých zpráv původně určených profesorovi do Washingtonu. Postupně jsem získával přátele a známé v USA i jinde ve světě, další tam dlouhodobě odjížděli za prací. Všichni byli zvědaví na novinky z domova.

Nyní píšu zpravidla vždy ke konci každého čtvrtletí zprávu o stavu republiky. Dřív jsem je dával do obálek. Nyní používám elektronickou poštou na více než třicet adres – do USA, Francie, Skandinávie, Anglie. Bohužel někteří přátelé už odešli.

Tyhle dopisy představují moje ryze osobní pohledy na události – ukazují rovněž mé omyly, chyby, ale někdy snad i přesné vyličení toho, co se stalo. Vycházel jsem z toho, že mám hlavně informovat o událostech, úvahy nad jejich dosahem jsem vedl výjimečně.

Někteří přátelé, kteří tyto čtvrtletní zprávy dostávají, zvláště pak profesor Jan F. Tříška, politolog ze Stanfordovy univerzity, mně doporučovali, abych je vydal jako knihu: „Ty vlastně kronikářsky líčíš konec Československa a vývoj v České republice v devadesátých letech a na počátku 21. století.“ Bránil jsem se: „Některé části jsou příliš osobní pohled.“ Nakonec jsem podlehl tlaku známých i redaktorů nakladatelství Albatros Media.

Tyto dopisy mají dohromady přes 700 stránek. Pro knižní vydání jsem je zkrátil, protože se mnohé věci často opakovaly. Někde jsem musel připomenout podrobnosti, které už jsme skoro všichni zapomněli.

K. P.

ZAČÁTEK JSEM NEZACHYTL, PROMIŇTE

Je mi to líto, ale počátek Československa osvobozeného od komunistické diktatury jsem nezachytil.

Chybí tedy prvních šest měsíců roku 1990, kdy republiku ovládal prezident Václav Havel z Hradu, zatímco všechny tři komunistické parlamenty, doplněné několika disidenty a nestranickými populárními osobnostmi – Federální shromáždění (FS), Česká národní rada (ČNR) a Slovenská národní rada (SNR) – víceméně němě přihlížely. Jedinou kardinální potíž vyvolali slovenští národovci, kteří nesouhlasili s vypuštěním slůvka socialistická z názvu Československá socialistická republika. Potřebovali zvýraznit Slovensko. A to byl zřetelný začátek česko-slovenské roztržky, kterou později rozdmýchával slovenský premiér Vladimír Mečiar. Nakonec FS šalamounsky rozhodlo: v České republice se bude psát Československá federativní republika a na Slovensku Česko-slovenská federativní republika (ČSFR).

Chybí odhazování rudých knížek KSČ, sebezpytování lidí, převlékání kabátů, hledání nových morálně a profesionálně zdatných lidí do vysokých funkcí – prostě všechno, co doprovází výměnu jednoho režimu za druhý. I se všemi chybami a maléry, které jsou s tím spjaté.

Chybí první svobodné volby v červnu 1990 po více než čtyřech desetiletích. V českých zemích mohutně zvítězilo Občanské fórum jako fenomén listopadové revoluce. Ovšem mnohé z nás udivilo, že se do parlamentů probojovala i komunistická strana se 14 % hlasů – zmýlili jsme se, když jsme čekali, že komunisté se budou za svou diktaturu stydět.

Chybí souboj federálního ministra financí Václava Klause s místopředsedou vlády Valtrem Komárkem o pojetí ekonomické transformace – zvítězil Klausův rychlý projekt. Byla zahájena privatizace státního majetku. Nejprve malá privatizace – převádění drobných živností do rukou zájemců. Mezitím připravili odborníci restituce, tedy navrácení uloupených podniků jejich původním majitelům či potomkům, a velkou privatizaci, v níž se část velkých firem nabízela k prodeji. Současně proběhla kuponová privatizace – každý občan měl možnost se stát majitelem akcií státních společností. Ke koncipování nových ekonomických zákonů nebyli bohužel přizváni právníci, takže vznikly pro některé chytráky podmínky k nezákonnému obohacování a získávání peněz i majetků způsobem, jemuž říkáme tunelování – tímto termínem obohatilo Československo mezinárodní ekonomický slovník.

Chybí začátek rozporů mezi Václavem Havlem, který prosazoval vysoká morální hlediska, a Václavem Klausem, který tvrdil, že všechno bude řídit trh. Ovšem tato nepřiliš morální kritéria si nakonec osvojila část podnikatelské elity a jejich jednání vedlo k hrubému narušení obvyklé obchodní důvěry.

Chybí vznik Občanského hnutí (OH) jako nástupce Občanského fóra (OF), které bylo vedoucí silou převratu v listopadu 1989. OH se ustavilo 27. dubna 1991 po vydělení Občanské demokratické strany (ODS), kterou založil Václav Klaus. Předsedou OH byl Jiří Dienstbier, federální ministr zahraničí. Toto hnutí se přiklánělo k „nepolitické politice“, kterou prosazoval Havel.

Chybí budování mostů k našim západním sousedům, odchod sovětských okupačních vojsk, zrušení Varšavské smlouvy a Rady vzájemné hospodářské pomoci, přemýšlení o budoucnosti Československa a později České republiky. Už v prvních měsících svého prezidentování se stal Václav Havel pilířem návratu demokracie a nejvýraznějším představitelem postkomunistických zemí a vysokou morální autoritou, kterou uznal celý Západ. Toto Havlovo postavení usnadňovalo začleňování republiky do západních struktur, především do Evropské unie a NATO.

Vraceli jsme se tedy od socialismu ke kapitalismu. Na tuto cestu nebyl nikdo připraven, a proto probíhala způsobem „pokus – omyl“.

Vytváření demokracie není rychlé a jednoduché, nýbrž to je vývoj vyžadující desetiletí a staletí. My jsme žili půl století pod nacistickou a komunistickou diktaturou. Určité prvky pokřiveného myšlení, byť jsme se mu snažili vyhnout, v našich myslích zakotvily a přetrvávají. T. G. Masaryk říkal, že vybudování demokracie v Československu se protáhne na půl století. Totéž platí dnes. Nekomunisticky myslet budou umět lidé snad čtyřicet let po pádu komunismu – dnešní děti anebo jejich děti. Jsme tedy v necelé polovině tohoto času. My to ještě – přízněji si – tak čistě nedovedeme.

1991

PRODLUŽOVÁNÍ KONCE FEDERACE?

Převratné změny doma i ve světě pokračovaly. Část slovenských politiků stále hlasitěji žádala určité osamostatnění Slovenska – skutečnou samostatnost však slovně odmítali, takže nebylo jasné, k čemu směřují. Slovensko se zmítalo nacionalismem podporovaným exulanty, zvláště pak pohrobky Slovenského štátu z období druhé světové války. Přesto si nikdo nedokázal představit, že by se od českých zemí odtrhlo.

V lednu se českoslovenští vojáci poprvé od druhé světové války zapojili do válečného konfliktu. Účastnili se operace OSN Pouštní bouře namířené proti okupaci Kuvajtu Irákem vedeným Saddámem Husajnem. Touto účastí republika demonstrovala, že patří k Západu.

Dne 21. června odešli z Československa poslední sovětsí vojáci, kteří nás okupovali od srpna 1968. Dne 1. července podepsali v Praze zástupci členských států Varšavské smlouvy rozpuštění této vojenské aliance. Bylo to vítězství zvláště československé diplomacie.

Krátce nato však vyvstalo nové nebezpečí – skupina dogmatiků ve vysokých funkcích v Moskvě se pokusila v srpnu převzít moc

a zvrátit všechny kroky směřující v SSSR k demokracii. Během tří dnů pokus selhal. Nicméně i tam pokračovaly kroky k dezintegraci, takže v prosinci se Sovětský svaz jako mnohonárodnostní stát rozpadl. Michail Gorbačov ztratil moc a Rusko ovládl Boris Jelcin. Křeslo Sovětského svazu v OSN a jeho orgánech připadlo Ruské federaci.

Začal i rozpad Jugoslávie – Slovinsko a Chorvatsko vyhlásily samostatnost v červnu, Makedonie v listopadu. Jugoslávská armáda se pokusila tomu zabránit, ale mezinárodní společenství donutilo Bělehrad, aby ji stáhlo. Přesto se Balkán stal novým doutnákem v Evropě.

Ministr financí Václav Klaus založil Občanskou demokratickou stranu (ODS) – první pravicové politické uskupení u nás. Federální shromáždění přijalo lustrační zákon, který zakazoval zaměstnávat funkcionáře bývalého komunistického režimu ve státních službách.

Mečiar vloni předpovídal: Do roku 1992 bude konfederace

31. 10. 1991

Vážený pane doktore!

Obávám se, že všechno spěje k rozdělení federace. Jistě jste četl o tom, jak byl prezident Václav Havel 28. října na náměstí v Bratislavě částí zfanatizovaného davu vypískán, jak tam lidé házeli po tribuně vejce atd. Kolegyně, která prezidenta doprovázela, říká, že po příletu z USA do Bratislavy se dověděl dvě věci. Anonymové telefonovali, že se upálí 15 lidí, kteří chtějí samostatné Slovensko, a že na něho bude spáchán atentát. Navíc, z nejasných důvodů, ho nepřišel na letiště uvítat předseda slovenské vlády Ján Čarnogurský. Ten se pak objevil až na koncertě.

Mám přítele*, který je členem předsednictva ČNR a zúčastnil se nedávného jednání České národní rady (ČNR) a Slovenské národní rady (SNR) na zámku ve Štíříně. Říkal, že někteří Slováci přicházeli

*) MUDr. Petr Lom

s požadavky, které měly formu okamžitých nápadů, nijak nepromyšlených – a ty bude třeba rozvinout, aby se zjistilo, nakolik jsou realizovatelné. Dál bylo jasné, že sami Slováci neměli ujasněno, co všechno vlastně chtějí.

Ted' otiskuje deník *MF Dnes* seriál rozhovorů s bývalým náměstkem federálního ministra vnitra Andrejem Sámelem. Prý mu vloni na jaře Mečiar řekl, že do dvou let budeme mít konfederaci. Sámel pak na to upozornil Havla.

Už delší dobu si s kolegy říkáme, že to na nás dělá dojem vydírání. Chtějí, aby jim Česká republika (ČR) dávala stále víc peněz, než se od nás opravdu odtrhnou. Přitom ti chytřejší Slováci se snaží, aby to vypadalo tak, že rozdělení nastalo kvůli neústupnosti ČR a federální vlády, kdežto těm křiklounům to je jedno. Ministr zahraničního obchodu Ján Bakšaj (člen slovenské Veřejnosti proti násilí – VPN) v *Hospodářských novinách* skoro na korunu rozebral, kolik by stálo Slovensko osamostatnění. Po „oslavě“ osvobození v Bratislavě si v televizi postěžoval, že ho doma považují za „zrádce“, ale jemu to nevadí, má však obavy, aby se ze Slovenska nestal fašistický stát.

Mnozí slovenští intelektuálové říkají, že kdyby se mělo Slovensko osamostatnit, odstěhují se do Čech. Není divu. Starosta jednoho města a poslanec Federálního shromáždění nedávno prohlásil, že „federální zrádce“ budou všichni na lucernách nebo tak nějak. Byla na něj podána žaloba, ale myslím, že tím to zatím všechno skončilo. Orgány Slovenské republiky (SR) nemají zájem s tím něco dělat, stejně jako nedokázaly včas vytlačit z náměstí, kde byla oslava osvobození, demonstranty s opačným a agresivně vyjadřovaným názorem. Policijti zatklí jednoho mladíka, který házel vajíčka, a to je k němu museli lidé sami dovést.

Ted' začne velké dohadování o státních rozpočtech. Zatím se ministři financí nedohodli. Vynořují se takové podivné rozdíly, jako že v ČR může nezaměstnaný dostávat příspěvek až po pěti měsících (při propuštění dostává totiž plat na dalších pět měsíců), kdežto ve SR má nezaměstnaný k tomuto pětiměsíčnímu platu ještě navíc státní příspěvek v nezaměstnanosti; a přitom Slováci chtějí, aby příspěvky v nezaměstnanosti šly z federálních fondů, nikoli z národních rozpočtů. I to je jeden z důvodů, proč na Slovensku je vyšší nezaměstnanost než v Čechách. Zřejmě je to jenom vrcholek ledovce, o kterém se debatuje.

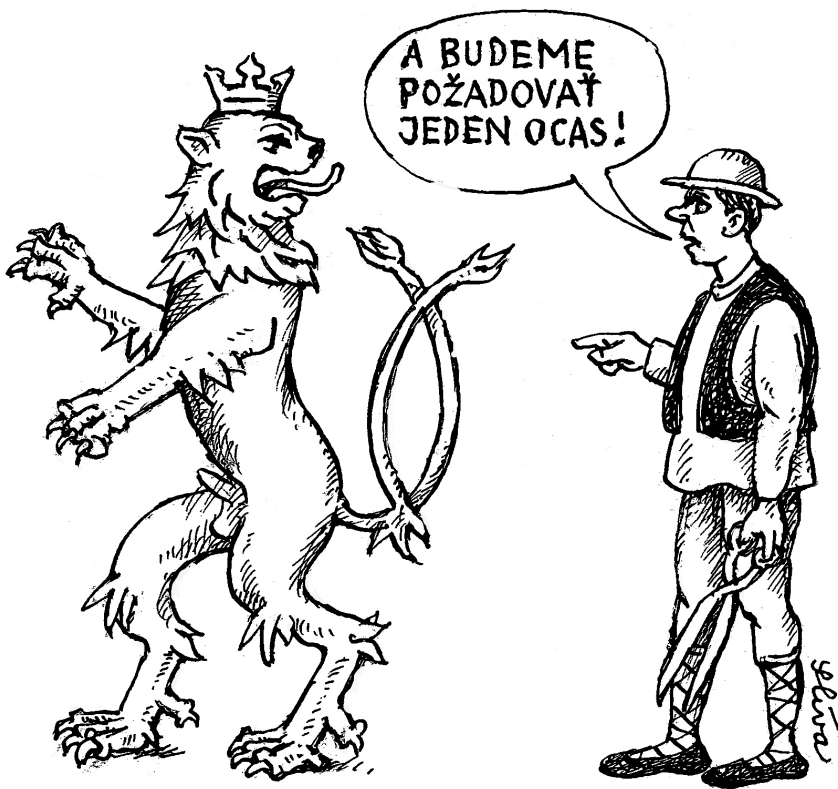
Je možné, že kvůli tomu, abychom se nerozpadli, nakonec federální a český ministr financí Slovákům v mnohém ustoupí. Ale bude to

1991

jenom oddalování konce. Teď se tvrdí, že asi 20. listopadu bude SNR projednávat „čistou ústavu“, která by hovořila o Slovensku jako o samostatném subjektu mezinárodního práva. Už v létě jsem slyšel z kruhů lidové strany, že se tajemník KDH chlubil, že v SNR mají pro přijetí takových státoporných aktů o 9 poslanců víc, než je zapotřebí. To by byl zřejmě definitivní konec. Podobným způsobem se před několika dny vyjádřil i předseda české vlády Petr Pithart.

Je mi líto, že Vás nemohu potěšit žádnými příliš dobrými novinkami. Obávám se, že se budeme dostávat z tohoto bolševického způsobu myšlení a jednání desetiletí.

1992

SBOHEM, SLOVENSKO!

Mnozí slovenští politici stále hlasitěji mluvili o osamostatnění Slovenska. Jakmile se pokusili někteří realisticky smýšlející lidé o nějakou dohodu o soužití, národovci ji okamžitě potopili. Když na Slovensku zvítězilo v červnu ve volbách Hnutí za demokratické Slovensko (HZSD), jeho vůdce Vladimír Mečiar začal vyjednávat s předsedou české ODS Václavem Klausem o budoucnosti. Slováci by měli nejraději „Slovensko s českou pojišťovnou“. Nezbylo nic jiného, než se domluvit na rozdělení federace – třebaže do poslední chvíle nebylo jasné, jestli tomu někdo nezabrání obstrukcemi.

Ve 24.00 hodin 31. prosince přestalo Československo existovat – rozdělilo se na Českou republiku a Slovenskou republiku.

Na protest proti slovenským separatistickým tendencím se v létě vzdal Václav Havel úřadu prezidenta Československé republiky. Alexander Dubček, symbol srpna 1968 a předseda Federálního shromáždění, s nímž Mečiar počítal jako se slovenským prezidentem, v listopadu zemřel na následky zranění utržených při automobilové nehodě.

Ve Spojených státech porazil demokrat Bill Clinton v boji o prezidentský úřad republikána George Bushe staršího. Ve Velké Británii

si upevnil postavení premiéra konzervativce John Major. Na Balkáně pokračoval rozpad Jugoslávie – v dubnu byla mezinárodně uznána samostatnost Bosny a Hercegoviny. Součástí Jugoslávie zůstaly pouze Srbsko a Černá Hora.

Krize federace pokračuje

29. 2. 1992

Vážený pane doktore!

Tady nevypadá situace také příliš růžově. Stále víc a víc se politikaří – jistě to znáte. Myslím, že je to normální zjev v každé demokracii, jenže u nás má dva nezvyklé rysy. Za prvé v mnoha ohledech neexistují právní pravidla hry ani zažitá pravidla etická. A za druhé pro nás to je tak něco nového, že nás to neustále překvapuje, vyvádí z míry a leckdy nejsme schopni se v tom nejen orientovat, ale mnozí lidé, odkojení jinou mentalitou starého režimu, v tom vidí popředí toho nového. Což je zvláště patrné ze stránek *Rudého práva*.

Stěžoval si mně kamarád Petr Jakeš-nepříbuzný (myšleno nepříbuzný Milouše Jakeše, bývalého generálního tajemníka KSČ), geochemik, který dělá už poněkolikáté v Houstonu v Lunárním a planetárním institutu, že všude vyplouvá na povrch špína a speciálně před prezidentskými volbami. Myslím, že tohle je zřejmě věc charakteristická pro všechno lidstvo. Touha po moci a po tom mít se dobře lidi vždycky spojovala, byť si předtím třeba šli po krku. A po každé revoluci se nakonec lidi vždycky setřásli znovu tak, že malá část vyplavala nahoru, kdežto velká část zůstala dole. Obvykle velké ideály brzy uplavaly, některým lidem začalo jít o moc a to byl začátek nových špinavostí, zárodek nových budoucích zvratů. Jinak to asi nejde.

* * *

Znovu se rozvíříuje aféra, podle níž slovenský expremiér Vladimír Mečiar, šéf tamní nejpopulárnější politické strany Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS), byl jako agent Státní bezpečnosti „Doktor“ nasazen na Alexandra Dubčeka. Dubček to samozřejmě popřel, protože na Slovensku se spolupráce dnešních politiků s StB toleruje. *MF Dnes* o tom přetiskla článek ze *Slovenského denníku* (patří opozičnímu KDH).

Píše se tam o tom, jak Mečiar po jmenování ministrem vnitra byl v Trnavě za svými estébáky, aby se domluvil, že ho neprozradí, atd.

Když jsem vloni dělal rozhovor s poslanci Federálního shromáždění (FS) Petrem Tomanem a Janem Vidímem o lustracích, řekli, že v bratislavském svazku StB je několik stránek vytrženo a že ne všechna jména se jim podařilo rekonstruovat. Už tehdy podezřívali Mečiara. Jména z vytržených stránek z knihy z Banské Bystrice zjistili snad všechna. Před několika dny otiskla *MFD* rozhovor s jedním bývalým důstojníkem Veřejné bezpečnosti o tom, jak se Mečiar v osmdesátých letech kamarádil s estébáky a jak se snažil dostat zpátky do Komunistické strany Slovenska (KSS), aby mohl být ředitelem nějakého podniku.

Federace se dostává stále do větší krize. Hlasy KDH odmítlo předsednictvo SNR návrh na smlouvu pracně dojednanou mezi komisí ČNR–SNR. V Čechách stále sílí odpor vůči Slovákům, zvlášť když si přečteme prohlášení Jána Čarnogurského, že se Slovensko nemůže odtrhnout, protože by nemohlo samo financovat Gabčíkovo, fabriku na hliník a jiné velké projekty.

* * *

Scénář prohlášení po všech jednáních ČNR–SNR už má svou tradici. Nejdřív usmívající se Dagmar Burešová a František Mikloško, předsedové obou orgánů, slavnostně oznámí, že se „vlastně“ právě teď dohodli. Potom vystoupí první místopředseda ČNR Jan Kalvoda (ODA), který to zpochybní, a dodá, že se Slováci se jednat nedá. Načež jeho partner Ivan Čarnogurský sdělí, že zvítězilo slovenské pojetí, případně po návratu do Bratislavy – a po „tlačence“, kterou tam obdržel – oznámí, že všechno je jinak, a i když jednání bylo přínosné, musí se zase od začátku.

Na druhé straně je otázka, jestli tohle všechno není předvolební taktika některých slovenských politiků.

* * *

Před týdnem zablokovali Slováci FS při jednání o třech nových hlavách ústavy. Kdyby byly přijaty, měli bychom výhybku pro případ nějaké ústavní krize. Je totiž možné, že po volbách budou ve FS rozložené síly tak, že česká a slovenská levice dokážou zablokovat jmenování

pravicové federální vlády. Prezident však nemá pravomoc ani rozpustit FS a vypsat nové volby, ani jmenovat vládu úřednickou. Byla by to patová situace, která by mohla vést k neústavnímu rozpadu Československa.

Ovšem je možná také jiná alternativa. Vyhraje-li na Slovensku Mečiar, o čemž nikdo nepochybuje, byť popularita jeho HZDS pomaloučku klesá, není vyloučeno, že vznikne konstelace, kdy jediným východiskem z možné krize bude jeho jmenování předsedou federální vlády. Tomu člověku jde o moc, ne o splnění nějakých předvolebních slibů. A pak by bylo možné, že nebude většího federalisty, než je on, a všechno, co slovenská klika ve FS a ve SNR dosud odmítala, se stane vládním programem a všude hladce projde.

Tady v Čechách hrozí, že se levice reprezentovaná komunisty a sociálními demokraty spojí do volební koalice. V tom případě by podle průzkumů veřejného mínění měla skoro tolik hlasů jako ODS. Snahy o spojení ODS–ODA–KAN (Klub angažovaných nestraníků) zatím ztroskotávaly, není vyloučeno, že tohle „rudé riziko“ je nakonec dá dohromady.

Čechů, kteří říkají „už aby se Slováci odtrhli a šli na Balkán“, přibývá. Jistě, ani pro nás by to nebylo snadné, ale zbavili bychom se jednoho balvanu, který brání zákonodárnému úsilí a brzy taky ekonomické reformě.

Nedávno jsem slyšel, že podle jednoho německého politologa by si měl Západ zvyknout, že na balkanizujícím se Východě mohou vznikat osvětlené vojenské diktatury jako přechodná forma od socialismu ke kapitalismu. Předminulý týden tady byl Mirek Štětina, geolog, který se už v minulosti dal na psaní a teď je v bývalém SSSR jako zpravodaj *Lidových novin*. Prý se něco takového dá čekat ve Sdružení nezávislých států (SNS) anebo aspoň v Rusku a několika dalších republikách. Ostatně, je to pár týdnů, co na to bývalý sovětský ministr zahraničí Eduard Ševarnadze upozorňoval. Pokud by takový režim garantoval zabezpečení jaderných zbraní, myslím, že by byl nejen přijatelný, ale i vítaný pro Američany.

Nečekaný problém: Koho volit?

15. 7. 1992

Začínám ještě situací před volbami, kdy se politická scéna zamíchala způsobem, jaký nikdo nečekal. Slovenští sociální demokrati chtěli jít

do voleb v koalici s pohrobkem tamních komunistů. Věčný váhal Dubček, kterého na Slovensku uctívají jako modlu roku 1968, měl původně namířeno do Mečiarova HZDS. Ale zřejmě mu začaly být proti myslí Mečiarovy příliš národní tendence, které by mohly vyústit až k rozbití republiky, možná v tom hrálo roli i podezření, že ho na něj pod krycím jménem „Doktor“ nasadila StB – prostě Dubček otočil své kormidlo k sociálním demokratům. Přijali ho s otevřenou náručí, protože se předpokládá, že jeho jméno přitáhne aspoň 10 % voličů, a tak se sociální demokracie rozloučila se Stranou demokratické levice (SDL), což je bývalá KSS, a do voleb půjde pod vlastním praporem.

Zajímavě reagoval prezident Havel. Podle jeho názoru by to mohlo posílit tendence proti separatismu na Slovensku. Mečiar prohlásil, že až HZDS zvítězí, vyhlásí samostatnost a prezidentem udělá Dubčeka. Doufám, že to je předvolební trik.

* * *

Třebaže Václav Klaus prohlašoval, že ODS se před volbami nedá s nikým do koalice, začal se dohadovat s Bendovými křesťany na poslaneckých křeslech. Václav Benda by sám nikdy jako poslanec neprošel, protože jeho Křesťansko-demokratická strana (KDS) čítá pár tisíc lidí.

Začíná být problém koho volit. Nezřetelné a stále váhající Občanské hnutí? To nejde! I když tam mám kamarády, tak kvůli Rychetskému, Burešové a dalším jim hlas dát nemůžu. Tuhle jsem o tom mluvil s několika kolegy. Uvažovali jsme o ODA, která má jasný program, ale současně nevyžaduje stranickou disciplínu jako ODS a nechává své politiky myslet vlastní hlavou. Volebními lídry tam jsou Vladimír Dlouhý pro Federální shromáždění a předseda strany Jan Kalvoda pro Českou národní radu. ODS však zřejmě v Česku získá nejvíc hlasů, protože ji vede „tahoun“ ekonomické reformy Klaus.

Pod patronací Václava Havla, i když on sám to oficiálně nepřipouští, vznikla na poslední chvíli strana Demokraté 92. Založili ji Rudolf Battěk, Michael Kocáb a spousta dalších málo známých lidí. Jenže to je malér. Takováhle stranička, která se dosud nijak neprofilovala, může vnést do myslí lidí zmatek a vzít hlasy pravicovým stranám, které by je potřebovaly.

* * *

Ve Slovenské národní radě (SNR) se před měsícem pokusilo několik poslanců prosadit prohlášení o svrchovanosti Slovenska. Premiér SR Ján Čarnogurský to označil za kriminální čin a řekl, že pokud se něco takového v Bratislavě přijme, pak jeho vláda odejde, protože nebude schopna takové usnesení realizovat. Nakonec většina poslanců zasedání opustila a zbývající, kteří už nebyli usnášeníschopní, zapěli „hymnickú pieseň“ *Hej Slováci*.

Kalvoda to označil za „obvyklý slovenský folklór“. Představitelé ČNR říkají, že pokud by to slovenská politická reprezentace přijala, byl by to první krok k rozbití Československa.

Je zajímavé, že Klaus na Mečiara vůbec neútočí. Zřejmě si k sobě nechtějí navzájem přehradit cestu. Předpokládá se, že v Česku zvítězí pravice v čele s ODS, zatímco na Slovensku HZDS soudruha Mečiara. Což se považuje za náznak možné povolební vládní koalice. Klaus má totiž za ženu Slovenku.

Na druhé straně napsal před časem poslanec Miroslav Macek, místopředseda ODS, že pro ně je v budoucí vládě přijatelná jakákoli strana, která bude souhlasit s federací a s pokračováním ekonomické reformy stejným tempem jako dosud. Jenže Mečiar mluví o konfederaci a o sociálně tržním státě. Jeden můj kamarád, poslanec za ODS, mi ale říkal, že tohle považují za předvolební sliby, na které Mečiar zapomene, jakmile vyhraje na Slovensku volby.

Ve volbách začátkem června v českých zemích zvítězila ODS spolu s dalšími pravicovými stranami, na Slovensku HZDS. Nic nečekaného.

* * *

Vynořila se další aféra. Český premiér Pithart zveřejnil, že dostal zprávu od Federální bezpečnostní informační služby (FBIS), podle níž 262 členů Českého syndikátu novinářů bylo agenty StB. A že seznam uložil do trezoru, případně ho dá ministrům k nahlédnutí, aby nedávali interview bývalým agentům. Vzápětí v televizi prohlásil, že seznam asi z ruky nedá, protože je bezcenný – nejsou tam redakce, kde dnes ti lidé pracují, a polovina aktivních žurnalistů není v Syndikátu, takže se to o nich neví.

Já a moji kamarádi to považujeme za výhrůžku vlády novinářům. Ne-pochybujeme o tom, že mezi námi agenti jsou, dokonce i v naší redakci. Ale před čtyřmi měsíci jsme požádali o lustraci vedení redakce, dodnes

*Je zajímavé, že Klaus
na Mečiara vůbec neútočí.
Zřejmě si k sobě nechťejí
navzájem přehradit cestu.
Předpokládá se, že v Česku
zvítězí pravice v čele s ODS,
zatímco na Slovensku
HZDS soudruha Mečiara.
(Předvolební plakáty, 1992)*

nepřišly odpovědi, které podle zákona mají být hotové do 60 dnů. A především – takové zjišťování považuji na normální práci FBIS a s jeho výsledky se nemá žádný politik chlubit, ale využívat je. To je snad normální. Pokud taková zpráva existuje, měla by být úplná – a premiér by si měl jednotlivě zavolat šéfredaktory nejdůležitějších médií a každému říct, koho tam má „špinavého“.

Slovensko vyhlásilo svrchovanost – a jsme bez prezidenta

24. 7. 1992

Nedá se nic dělat, blíží se konec starého Československa! Minulý pátek přijala SNR deklaraci o svrchovanosti Slovenska, v bratislavském parlamentním paláci se toho dne pily čirá borovička a modré curacao.

O hodinu později odevzdal kancléř místopředsedovi Federálního shromáždění Havlovu abdikaci s platností od pondělního večera. Zůstali jsme bez prezidenta.

Mečiar prohlásil, že vyhlášení svrchovanosti je čistě politický akt, federální zákony přestanou prý pro Slovensko platit teprve přijetím slovenské ústavy, což se má stát do konce srpna.

* * *

Mečiar neustále hledá nepřátele. Hlasování o svrchovanosti bylo ve SNR jmenovité – každý poslanec byl vyvolán a musel říct pro-proti-zdržuje se. Když potom venku Mečiar oznamoval výsledek shromážděným

příznivcům, řekl, že poslanci KDH, kteří hlasovali proti, požádali o policejní ochranu, ale lidé by jim neměli ubližovat, protože odcházejí do historie.

Nedávno Mečiar tvrdil, že Maďarsko dělá v posledních týdnech větší vojenské manévry než celé NATO. Maďarský premiér řekl Havlovi, že to není pravda. Ministr obrany, Slovák, kterého nominoval Mečiar, prohlásil, že slovenský premiér neměl bohužel přesné informace a že se tam nic nedělo. A v poslední době našel Mečiar toho nejsprávnějšího nepřítele – Čechy.

Přiznejme ovšem, že Mečiar umí oblbovat lidi čímisi jako národním socialismem. Pořád si říkáme, z čeho asi bude obyvatelstvu platit sociální jistoty, o kterých pořád mluví, když nebude mít za zády „českou pojišťovnu“, která tam letos posílá 20–25 mld. Kčs. To je záhada! Zřejmě počítá s trhy na východě. Nedávno se zmínil o tom, že některé zbrojovky by mohly vyrábět pro Ukrajinu traktory. Ale jak je potom Ukrajina zaplatí? Kromě toho se podle některých informací ve slovenských zbrojovkách dál vyrábějí tanky a kanony bez jakéhokoli omezení s tím, že s. Mečiar pro ně odbyt najde.

* * *

Ve středu večer měla vedení ODS a HZDS pátou schůzku v pořadí. Jednalo se o mechanismu rozdělení federace. Ve Federálním shromáždění má být na toto téma přijat do konce září zákon. Ekonomické vazby zůstanou zachované, rozdělí se zpravodajské služby. Kupodivu, Mečiar ustoupil od požadavku dělení federální televize a rozhlasu. Zdá se, že je to výměna za přetrvání ekonomických vazeb. Občas se dokonce mluví o Klausově „Marshallově plánu“ pro Slovensko, ale nic není jasné. Mimochodem, vtipálci vymysleli novou náplň pro zkratku Mečiarova HZDS – nikoli Hnutí za demokratické Slovensko, ale Hnutí za dobudování socialismu.

Na tiskovce vypadal Mečiar zamračeně, zatímco Klaus mluvil s tradičním úsměvem. Mečiar si zřejmě při vyřazení dveří nevšiml, že jsou otevřené, takže jimi proletěl a dopadl na hubu. Chtěl dál vydírat, jenže už při prvním jednání mu Klaus po 40 minutách řekl, že konfederace je blbost a že tudíž souhlasí s rozdělením státu. A on zůstal koukat – to nečekal. Jenže teď už nemůže zpátky, to by ho národovci uškrtili. Taky se už několikrát zmínil o tom, že Slovensko není na rozdělení připraveno a že ho do toho žene ODS.

Prezident Jelcin nám poslal dva zvací dopisy komunistických dogmatiků, kteří u nás v osmašedesátém požadovali vojenský zásah Moskvy proti reformám i proti jejich odstavení. Jeden, ten nejdůležitější, předal Vasil Bilak šéfovi ukrajinských bolševiků Petrovi Šelestovi na WC 3. srpna 1968 v Bratislavě. Podepsali ho rovněž Kolder, Indra, Kapek a Švestka. Je v ruštině a je to ten hlavní dopis, se kterým argumentoval Leonid Brežněv. A pak se objevil i osobní zvací dopis Antonína Kapka psaný česky. Na Bilaka byla podána žaloba podle zákona na ochranu míru, kteréžto zločiny si soudruzi udělali nepromlčitelnými. Podle toho by mohl dostat až deset let vězení. Jenže než ho postaví před soud, tak na něj nebude mít federální justice pravomoc, protože Slovensko už bude samostatné. Kapek ušel vyšetřování tím, že už dřív spáchal sebevraždu.

Nedávno jsem seděl s prof. Jiřím Valentou, historikem, pod něhož patří Komise pro analýzu let 1967–1970. Vyprávěl, že uvolňování dokumentů o Československu a roku osmašedesát je výsledkem obrovského politického zápasu v Moskvě – Jelcina proti stalinistům, kterých na rozhodujících místech pořád ještě dost zůstává a škodí. Vždyť se třeba stalo, že jeden ze stěžejních dokumentů – protokol z jednání v Moskvě 18. srpna 1968 – měl být součástí druhé zásilky, která přišla Havlovi v dubnu. Jenže v tom balíku nebyl. Valenta to řekl Jelcinovu poradci Rurikovovi, ale ten mu tvrdil „já jsem to tam osobně dával“. Někdo ze sovětských podúředníků ho vyndal před tím, než ho odnesli na naši ambasádu. Takže ten dokument, samozřejmě v kopii, došel až teď, minulý týden ho přivezl osobní posel Borise Jelcina. Je to důležitý spis, protože se tam mluví o různých československých zrádcích, o argumentaci, jak se má vysvětlovat invaze, o spolupráci s ostatními státy, jejichž vojska nás přepadla.

Domluva o klidném rozchodu

30. 8. 1992

Je to jasné – 1. ledna příštího roku vzniknou dvě samostatné republiky: Česká a Slovenská. Je to výsledek schůzky ODS a HZDS ve středu 26. srpna v Brně. Klausovi se podařilo prosadit harmonogram rozchodu.

Nejdřív to vypadalo, že se ti dva vůbec nesejdou. Schůzka byla plánovaná na čtvrtek 27. srpna do Prahy. V pátek před tím oznámil Mečiar Klausovi, že na ni se svými lidmi nepřijede, protože ODS neplní různé dohody. A pak najednou v úterý se Slováci rozhodli pro schůzku o den dřív, a to v Brně. Tam se tedy dohodlo to, oč Klaus už dávno usiloval – scénář klidného ústavního rozchodu. Vůbec není jasné, co vedlo boxera Mečiara k podivným časovým šachům. Možná, že pravým důvodem byl neúspěch „pokusného balonku“, který zřejmě HZDS vypustilo. Někdy okolo 20. srpna se totiž na stole předsedy slovenských národovců tajuplně objevil dokument o Česko-slovenské unii. Zpočátku se nikdo z mečiarovců k jejímu autorství neměl a sám velký Mečiar odpověděl na otázku, kdo je autorem, jako malý kluk: „Viem, no nepoviem“. Nakonec vyšlo najevo, že je to údajně „pracovní text“ dodaný na zakázku SNR.

Podle místopředsedy ODS a federální vlády Miroslava Macka předpokládá text v některých bodech pevnější vazby, než dosud měla federace, některé jiné důležité body, zejména ohledně ekonomiky a sociálních věcí, tam chybějí. Přitom tam byly takové formulace, jako že rozhodnutí jedné národní vlády je závazné i pro občany druhé republiky a podobné nehoráznosti. V podstatě se ukázalo, že to je jenom jiný kabát „ekonomicko-obranného bloku“, který Mečiar předložil Klausovi na první schůzce a který ODS odmítla jako nefunkční.

Původně jsem si myslel, že Mečiar se nemůže vzpamatovat z toho, že Klaus přistoupil na jeho nabídku rozbití federace, a proto se snaží tento proces brzdit. Ale dnes už je jasné, že rozvolňování federace pokračuje na všech možných úrovních, takže Mečiar, pokud chce přežít, má pouze jedinou volbu – rozbít Československo.

* * *

Klaus chce zřejmě získat tzv. konstruktivní opozici. V pátek 28. srpna se sešel s Jiřím Horákem, předsedou České strany sociálně demokratické (ČSSD). Horák, který má za sebou 40 let emigrace v USA, mu řekl, že situaci chápe, ale že by se stejně mělo udělat referendum. Což není realistické – rozpad začal před dvěma roky, když si Slováci začali vymáhat různé kompetence, které se pak z federální vlády skutečně přesouvaly na obě vlády národní.

Ten pátek povečeřel Klaus s Havlem – Klaus ho pořád nazývá „panem prezidentem“, i když si v soukromí tykají. Jejich názory se

shodovaly. Na veřejnost se dostala zpráva slovenského ekonoma Hviezdoně Kočtúcha, který byl v červenci ve Washingtonu. V Mezinárodním měnovém fondu a ve Světové bance mu řekli, že nebudou podporovat zemi, která dotuje své státní podniky. Klaus k tomu poznamenal, že ODS se to snaží vysvětlit lidem z HZDS už od začátku, ale mečiarovci tomu uvěřili teprve teď, když si to přeložili z angličtiny.

Před několika dny jsem četl rozbor jednoho českého ekonoma, který varuje, aby si lidé už nedělali „zlatý poklad“ z valut jako dosud, protože naše měna je dost pevná. Státní rozpočet ČR za první pololetí je několika miliardami přebytkový, zatím SR schodkový. Přitom valutové rezervy federace jsou dnes největší, jaké kdy v historii byly. A zahraniční obchod (realizovaný tuším z 80 % z České republiky) už dosáhl objemu, jaký byl těsně před rozpadem Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), která koordinovala ekonomiky zemí sovětského bloku. Znamená to, že se české zboží uchytilo na západních trzích. I když je otázka, jestli to není především jeho lácí, protože v mnoha odvětvích je tady levná pracovní síla.

* * *

Slovensko získává samostatnost podruhé ve své historii.

Díval jsem se do encyklopedie. I když se tam slovanské kmeny usídlily v 6. století stejně jako v Čechách, nikdy se jim nepodařilo vytvořit tradici vlastního státu. Pribinovo nitranské knížectví, které vzniklo v první třetině 9. století, brzy dobyl kníže Mojmir I. a připojil ho k Velkomoravské říši. A od 10. století až na výjimky ovládali toto území Maďari.

Do poloviny 19. století používali slovenští vzdělanci jako spisovný jazyk češtinu, teprve v roce 1851 vytvořil Ludovít Štúr spisovnou slovenštinu. Třebaže národní obrození roznítily na Slovensku katolíci a evangeličtí kněží už o něco dřív, nemělo podstatný význam – maďarizace Slováků pokračovala dál. Záchranu před zničením slovenského národa a jeho kultury přinesl teprve vznik Republiky československé v říjnu 1918.

Skutečný vlastní stát získali Slováci v březnu 1939 pod patronací Adolfa Hitlera. Jejich klerofašistická republika odvozovala svou prosperitu z předcházející výstavby ekonomiky pomocí českého kapitálu a českých mozků, nejnověji z tučných zakázek německého trhu a poměrného klidu válečného zázemí a zčásti rovněž ze zabaveného

majetku Židů, které posílala Němcům do plynu. Až na poslední chvíli národní povstání ze srpna 1944 alespoň zčásti rehabilitovalo Slovensko v očích spojenců, takže zůstalo součástí Československa, a tudíž i na straně vítězů. Ovšem kolaboranti po právu putovali do vězení a na šibenice – stejně jako všude v Evropě.

Další vzepětí Slovenska začalo na jaře 1969, kdy do křesla generálního tajemníka KSČ usedl pod nátlakem Moskvy slovenský nacionalista Gustáv Husák. Následujících dvacet let se usilovně budovala a posilovala slovenská ekonomika na úkor české, často bezohledně. Třebaže i na Slovensku existoval politický útlak, byl mnohem slabší než v českých zemích. Není proto divu, že na Slovensku se dali disidenti spočítat na prstech obou rukou, zatímco v Čechách a na Moravě jich byly stovky a tisíce.

První republiku, kdy se Slovensko za pomoci Čechů stavělo na nohy, dnes tamní národovci za dobu vzestupu nepokládají. I když objektivně nemají pravdu. Za období úspěchu považují Slovenský stát a některé i Husákův socialismus. Z tohoto pohledu byly tedy dosavadními vrcholy Slovenska ty periody, které se opíraly o cizí ideologické diktatury zaštitěné tanky.

Měli bychom to mít na paměti, když se nyní s lítostí začínáme se Slovenskem loučit. Vždyť pro některé Slováky je dnešek národním obrozením, jakým pro nás Čechy bylo 19. století. Se všemi naivnostmi a půtkami, které k tomu patří.

* * *

Mnozí lidé říkají, že kdyby se federace citlivě zformovala, mohli jsme jít společně dál. Nejsem si tím jist. Demokracie umožnila na Slovensku výbuch národního citění. Chyběli však političtí vůdci, kteří by ho dokázali čestně, a přitom realisticky usměrnit. A tak se velkého citu, který všichni chápeme, chopil nejdřív předseda KDH Ján Čarnogurský. Třebaže vystupoval jako mesiáš, málokdo mu věřil, protože všichni za tím viděli touhu po moci a penězích. Tím však otevřel cestu vzhůru velkému všeslibovači Mečiarovi, který svým populismem dovedl získat masy.

Je možné, že dalším nepřítelem, kterého si potřebuje Mečiar vytvořit, aby snáze ovládal masy, budou Maďaři. Na jižním Slovensku jich je 600 tisíc. Chtějí menšinová práva, která jim Mečiar nedá. Kromě toho se už několik let vleče spor o přehradu Gabčíkovo-Nagymaros.

Původně ji z ekologických důvodů chtěli zavřít Maďaři, ale nakonec tento problém zpolitizovaly obě strany – jak maďarský parlament, tak Slováci.

Samostatné Slovensko bude ovšem potřebovat spojence. Ján Čarnogurský před několika málo týdny upozorňoval, že jediným, kterého mají, jsou Češi. Slovenský ministr zahraničí Milan Kňažko, původem herec, se však dal slyšet, že nejbližšími spojenci samostatného Slovenska budou Francie a Anglie. Český a západoevropský tisk se mu vysmál.

* * *

Mečiarovci dělí novináře na „dobré“ a „špatné“. „Dobrým“ dávají jakéstké informace, „špatným“ je omezují. Není to cenzura, ale informační vakuum. Nedávno vydal Úřad předsednictva vlády SR seznam redakcí, které mají přístup na vládní tiskové konference. Údajně z toho důvodu, že velká zasedačka je v opravě, a proto se do té menší všichni nevejdou. Na seznamu nejsou „špatní“ novináři včetně zpravodajů *Svobodné Evropy*.

Už několik měsíců nakupují a přeplácují Slováci na Moravě nemovitosti a stěhují se tam. Podnikatelé, inženýři, doktoři, prostě inteligence.

Slovenskem se totiž začíná plížit strach. Byl už před volbami, kdy se stalo, že se profederalisté začínali bát – jejich děti byly občas zbity dětmi národovců. A po volbách začala čistka nejen na všech ministerstvech a ústředních úřadech, ale i na vysokých školách a ve zdravotnictví (jsou třeba odvolávání ředitelů ústavů národního zdraví a nahrazování členy HZDS). Když na to někdo poukazuje, dostane naprosto nevěrohodnou odpověď, ale obrana neexistuje.

Ministr školství Dušan Slobodník odvolal nyní rektora nově vzniklé univerzity v Trnavě, kterého do funkce ustavil prezident republiky. Odůvodnění: nesplňuje podmínky, protože není ani profesor, ani docent. Přitom jde o světoznámého astronoma, který byl minulému režimu nepohodlný, tudíž akademickou hodnost nemohl dostat. Ministrovi nevadí, že na toto odvolání nemá gebír a zasahuje vlastně do pravomocí prezidenta. Ale československý prezident se vzdal funkce a od ledna bude prezident slovenský.

Slobodník zamlada absolvoval počátkem roku 1945 protiteroristický kurs vedený esesáky. Potom ho sovětská policie NKVD zatkla, a když

se po osmi letech gulagu, kde se prý od cizinců naučil dobře francouzsky a anglicky, vrátil domů, okamžitě mohl jít studovat filozofickou fakultu bratislavské univerzity a jezdit bez potíží do zahraničí. Komu se tohle poštěstilo? Jedině sovětskému agentovi, zverbovanému brzy poté, kdy padl do zajetí?

Překážky do poslední chvíle

7. 10. 1992

Je začátek října 1992 a v česko-slovenských vztazích nastala krize. Ukazuje se, že HZDS není hodnověrným partnerem pro lidi z ODS. Usiluje pořád o samostatnost Slovenska s „českou pojišťovnou“ politickou, vojenskou a finanční – tedy o konfederaci, ať už se tomu říká jakkoli. A teď k tomu dokonce začalo využívat i české levice, která se nemůže smířit s tím, že s koncem Federálního shromáždění přijde o jednu ze scén, odkud mohla ovlivňovat politiku.

Začalo to tím, že Mečiar byl, stejně jako Klaus, koncem září na otevření kanálu Rýn-Mohan-Dunaj v Bavorsku. Bavorský premiér jim řekl, že problém československo-německé smlouvy je už za námi a že žádná nová dohoda není třeba; stávající bude platit jak pro Českou republiku, tak pro Slovensko. Jenže Mečiar oznámil, že bude chtít pro SR smlouvu novou, v níž bude zakotveno odškodnění karpatských Němců za odsun a také splátky německého dluhu Slovensku z dob druhé světové války.

*Přiznejme, že
Mečiar umí
oblbovat lidi
čímsi jako
národním
socialismem.*

Tím jasně nahrál sudeťákům, kteří okolo uzavírání této smlouvy křičeli, že chtějí za odsun odškodné. Přitom o tom nebyla řeč na žádném jednání HZDS nebo ODS–HZDS, ani ve Slovenské národní radě. Předseda slovenských komunistů, který je místopředsedou SNR, proti tomu protestoval. Naštěstí Němci mají víc rozumu a nechťejí přispívat k destabilizaci střední Evropy. Vládní mluvčí v Bonnu řekl, že Němec-ko novou smlouvu se Slováky neuzavře.

V úterý 30. září, na federální Radě obrany státu, nastolil Mečiar otázku dělení majetku armády. Nesouhlasil s územním principem, který už předtím odsouhlasili členové HZDS ve federální vládě, tedy s tím, že nemovitý majetek připadne republice, na jejímž území leží. Dělení majetku musí být jiné, aby SR nepřišla o miliardy! Potom práskl dveřmi a šel jednat s českou levicí.

* * *

Ve středu 7. října neprošel ve FS zákon o způsobu zániku federace. Potom však poslanci odhlasovali zákon podaný za sociální demokracii Milošem Zemanem. Zeman nemá rád Klause, snaží se ho všemi způsoby znemožnit a uspokojit vlastní ješitnost. Podle tohoto zákona se má ustavit parlamentní komise pro přezkoumání možnosti Česko-slovenské unie. Jinými dveřmi se tedy vrátila Mečiarova vytoužená idea ekonomicko-obranného společenství, kterou ODS už při prvním jednání s HZDS odmítla.

Tohle hlasování je obrovskou prohrou Klause. Místopředseda Federálního shromáždění a ODS Filip Šedivý navíc v debatě souhlasil s tím, aby se zákon o způsobu zániku doplnil případným ratifikačním referendem, což požadovali sociální demokraté.

V úterý 6. října se měly česká a slovenská vláda sejít v Židlochovicích, aby jejich členové jednali o vzájemných vztazích po rozchodu. V sobotu před tím zasedala česká vláda, aby připravila návrhy asi patnácti smluv. Jenomže Klausovi volal Mečiar s tím, že slovenský kabinet nepřijede, protože je třeba jednat na úrovni vedení ODS–HZDS o politických problémech. A taky o návrhu Unie. Kromě toho by prý měl být nejdřív přijat zákon o majetkovém vyrovnání, a teprve potom o dělení federace. Jenže zdlouhavé projednávání prvního zákona by mohlo zablokovat zákon druhý – a o to Mečiarovi jde. Uřekl se totiž, že se nechce dělit od ledna 1993.

Klaus opakoval, že česká vláda a ODS usilují o klidný a demokratický rozchod a že nebude praskat dveřmi a vyhrožovat. Nesmí se přece rozpoutat chaos.

Začala – jak napsal Vladimír Mlynář v *Respektu* – bitva o všechno. Nicméně myslím, že nakonec bude zákon o rozdělení federace přijat.

V úterý se tedy opravdu sešla v Jihlavě vedení ODS a HZDS. Předtím duněla těžká kanonáda z obou stran v televizi. Ale jednání prý byla mnohem klidnější. Klaus zvítězil. Federace se rozpadne a od ledna 1993 budou dvě samostatné republiky. Vzniknou mezi nimi celní unie, měnová a platební dohoda. HZDS se vzdalo myšlenky federace pod jakýmkoli názvem.

* * *

V pátek 2. října poprvé vystoupil Václav Havel na tiskovce u příležitosti vydání knihy svých projevů. Řekl, že Slovenská republika se de facto osamostatnila tím, že deklarovala svrchovanost a přijala tzv. plnou ústavu s odložením platnosti některých článků do 1. ledna 1993. Česká národní rada by to měla akceptovat a prohlásit, že dosavadní formy soužití se vyčerpaly, Slovensko se emancipuje a obě republiky se vydávají vlastní cestou. Totéž by mělo konstatovat i Federální shromáždění.

Po rozpadu federace zůstane ČR se Slovenskem spjata nejen mnoha citovými a příbuzenskými svazky, ale i hustou sítí ekonomických a zpočátku i politických vazeb. Seběmenší příklon Slovenska ke kryptokomunistickým vládám ve východní Evropě by tedy ohrožoval i Čechy, a to tím víc, čím víc budou oba státy ekonomicky spjaté. Obrazně řečeno: Když Mečiar dnes dostane rýmu, začne Klaus kýchat.

Stále vážnější je na Slovensku problém hydroelektrárny Gabčíkovo na Dunaji. Maďari se teď rozhodli, že svůj stupeň zlikvidují. Slováci však Gabčíkovo chtějí zkušebně uvést do provozu už v listopadu. Mají pravdu, když říkají, že tahle stavba je potřebná mj. kvůli splavnění Dunaje. I některé maďarské listy na to při otevírání mohanského průplavu poukazovaly. Ale hrubost Mečiara a tvrdohlavost maďarského parlamentu nevedou k úspěchu.

Kromě toho vře další konflikt – Maďari na jižním Slovensku chtějí autonomii. I tady je Mečiar neústupný. Nevím, zda je v právu – ale on vždycky vystupuje natolik agresivně, že ho člověk podvědomě vnímá jako útočníka, který chce svou pravdu-nepřavdu vykřičet. Kromě toho

někteří západní velvyslanci, kteří byli v Bratislavě zkoumat slovenskou ústavu, nejsou s právy menšin spokojeni.

Jestliže se někde začne střílet, pak to nebude na řece Moravě, ale na slovensko-maďarské hranici. Bohužel. Proto Klaus tolik pospíchá s rozdělením armády. Nechce, aby čeští kluci museli v tancích hájit Mečiarovy podivné záměry.

* * *

Na Slovensku probíhá odplata vítězů voleb. Poté, co z mnoha funkcí vyhodili v Bratislavě členy KDH a VPN, se to přelévá ještě níž, do krajů a měst. Většinou se tam dostávají lidé s komunistickou minulostí. Dokonce jsem slyšel názor, že někde je to horší než na počátku Husákovy normalizace.

Teď vyvstávají dva nové problémy morální, které ukazují na nezralost naší demokracie a na prázdnotu slov o tradicích demokracie z první republiky atd. Začíná boj vládních stran o média. Velmi otevřeně a neomaleně na Slovensku, zatím zastřeně v Čechách. Naši politici pořád myslí bolševicky – nedovedou si představit, že by neměli k povolné dispozici média, a vadí jim, když se doslova krotce pokoušejí kontrolovat jejich činnost. To je jedna věc. Druhá spočívá v konfliktu zájmů – politik využívá svého vlivu a informací k tomu, aby podnikal. Přitom se tváří jak anděl a snaží se tvrdit, že to není nemravné.

Slovenský ministr Dušan Slobodník zablokoval prodej deníku *Smena* francouzské firmě Socpress. Vadilo prý, že *Smena* přinesla v černém rámečku výsledky voleb, ve kterých zvítězilo HZDS. Vláda zrušila prodej největší tiskárny v Bratislavě soukromníkovi a vrátila tam zpátky nomenklaturního ředitele, kterého zaměstnanci vyhnali.

Nedávno se Mečiar nechal slyšet, že novináři se musejí „autoregulovat“ – všichni mu vyčetli, že nejde o nic jiného než o autocenzuru. A Slobodník na tiskovce prohlásil, že nebude mluvit před některými novináři, protože zkreslují obraz „nového Slovenska“.

Z funkce ředitele Československé tiskové kanceláře byl začátkem září odvolán Petr Uhl, trockista, který má za sebou devět let basy a je teď členem Levé alternativy. Způsobil to prý Mečiar, který mezi řečí s Klausem v Brně prohodil, že je třeba odvolat Uhla. Vedení ODS se prý rozhodlo, že nebude hájit jednotlivé osoby, pokud za ně dostane termíny rozpadu federace a další důležité dohody. Klaus na to přistoupil.

Ostatně, Uhla neměl rád od začátku. Jenže teď falešná liška Mečiar tvrdí, že to jako kategorický požadavek nevyslovil – a Klausovi zůstal „černý Petr“.

Studenti horují pro rozdělení

15. 11. 1992

Předně musím zodpovědět otázku, kterou mi nedávno položil jeden krajan: Proč dneska všichni lidé chtějí rozpad Československa, když ještě před několika měsíci byli pro zachování federace? Nejlíp bude, když začnu citovat z ankety, kterou dělal týdeník *Respekt* mezi studenty dvou pražských gymnázií.

Dívka (18): „Rozpad federace mi připadá nezbytný vzhledem k současnému vývoji na Slovensku, kde jsou u moci lidé, kteří by se chtěli znovu pokusit o ‚socialismus s lidskou tváří‘, což je utopie. Oslavují nejsmutnější a nejkrutější období svých moderních dějin – Slovenský štát, a nikdo proti tomu nic nedělá. Také si myslím, že rozpad je nutný vzhledem k rozdílnosti hospodářského vývoje v obou republikách. Slovensko brzdí mnohé reformy a novoty zaváděné českými ekonomy.“

Chlapec I (18): „Konečně přestanou dávat v telce tu držku Mečiar, fašistu Prokeše (zakladatele nacionalistické, lehce antisemitské strany) a jim podobná individua. Taky nás přestanou tahat do svých sporů s Maďarskem o Gabčíkovo a podobně. Škoda jen, že tam mám pár dobrých kamarádů, ale snad se včas přestěhují za správnou hranici. Jsem zvědav, jak dlouho bude těm ostatním trvat, než poznají, že zvolili blbě.“

Chlapec II (18): „Domnívám se, že touha po samostatnosti je dána každému národu. A jestliže tato touha není uspokojena, roste a sílí, což je přesný obraz Slovenska dnešních dnů. Slováci neomylně cítí jedinečnou možnost a nechtějí ji propást. Odporovat touze národa po sebeurčení by bylo krátkozraké, vznikla by tu nová Jugoslávie. Obávám se ale konfliktu Slovenska s Maďarskem.“

Z 305 dotazovaných studentů souhlasí 169 (55 %) s rozdělením, přičemž 108 jiné řešení nevidí, 34 považuje SR za přítěž pro Českou republiku. Pouze 15 % bylo proti dělení, naopak 20 % velmi tvrdě odsuzuje dnešní slovenské politiky. Ale 90 % zdůrazňuje kladný vztah ke Slovákům.

[illegible]

Podle průzkumu veřejného mínění považuje 51 % obyvatel ČR rozdělení na nutnost, ve věku 15–29 let dokonce 57 %.

Při hovorech o rozdělení vyslovil Mečiar nestoudný požadavek, aby se dělil federální majetek včetně Pražského hradu, to znamená, aby ČR vyplatila Slovensku třetinu hodnoty takových nemovitostí. Teď už chce jenom třetinu peněz za nové stavby, jako je Federální shromáždění vedle Muzea na Václaváku, protože to se prý financovalo i ze slovenského rozpočtu. Ale zapomíná přitom, že za Husáka se federální rozpočet dělil v poměru 1:1... Klaus, který nechce těmito spory jítřit českou veřejnost, o tom radši nemluví.

Toto soužití je pro nás stále únavnější. A pořad čekáme, kdy a kde nám mečiárovci udělají zas nějaký podraz. Je to jako při rozvodu na maloměstě: na povrchu všechno probíhá hladce, aby veřejnost neměla zájem nahlédnout pod pokličku, ale ve skutečnosti to je srdcervoucí drama, kdy jde o poslední ponožku a někdy i o nenarozené dítě. ČR je přitom v mnoha případech velkomyslná – nejlepší proudové stíhačky se například dělí v poměru 1:1, mnohé orgány pro společné řízení hospodářských otázek mají paritní zastoupení, byť je česká ekonomika více než dvakrát silnější a v Čechách obíhá více než dvakrát víc peněz než na Slovensku. Zádrhely, které se objevují, řeší Klaus a jeho tým věcným jednáním. A když se je nepodaří zvládnout na místě, pověří zvláštní komisi, která to udělá dodatečně.

* * *

„Zviditelnění“ Slovenska se podařilo před několika dny, kdy se proválila aféra okolo dodávky obrněného transportéru do Súdánu. Máme spoustu zbytečného vojenského materiálu a jedna slovenská firma chce vyvézt transportéry do Súdánu bez ohledu na to, že je na seznamu teroristických zemí. Orgán federální vlády, v jehož čele je Slovák, odmítl udělit licenci. Slovenská vláda ustavila tedy vlastní povolovací komisi, která licenci na export jednoho transportéru coby zkušebního stroje povolila. *MF Dnes* o tom psala na první stránce pod titulkem Slovensko vyváží zbraně, ale odpovědnost nese ČSFR.

Několik dnů nato prohlásil Mečiar, že Slovensko bude vyvážet zbraně do postkomunistických zemí a do Arábie, protože zbrojní průmysl zrušit nemůže.

* * *

Klausova ekonomická reforma má úspěch! Ze všech postkomunistických států máme nejnižší inflaci, nejnižší nezaměstnanost, sociální tlaky jsou minimální. V obecné rovině to většina lidí chápe. Ale současně se snižuje životní úroveň některých méně kvalifikovaných skupin obyvatelstva. Toho využívá opozice i její tisk, hlavně Svobodné slovo a tzv. nezávislé Rudé právo.

V letošních volbách dosáhla ODS něco přes 30 % hlasů. Obávám se, že za čtyři roky – byť by ODS mohla skutečně pozvednout ekonomiku rodícího se českého státu – voliči na tuhle stranu zanevrou. Mnohé potihne ekonomická reforma, a proto budou chtít změnu. Jenže podaří se konstituovat kvalitní centristickou stranu, stejně jako demokratickou levice? Dienstbierovo OH, které mělo být oním středem, prohrálo, jelikož mu chyběl jasný program a v politice ho zastupovalo příliš mnoho „váhavých střelců“. Dokáže se dnes OH obrodit, aby mohlo hrát větší, anebo i rozhodující úlohu? Sociální demokraté a národní socialisté, kteří patří k levice, kolísají mezi středem a kryptokomunisty, zatím spíše vystupují v roli černého koně levice, než aby byli levicí demokratickou.

* * *

Včera měl pohřeb Alexander Dubček, který se zranil při nehodě v autě. Mám k němu spoustu výhrad. Nepostupoval v roce 1968 jako racionálně uvažující vůdce státu, ale jako naivní komunista, který byl k mnoha progresivním věcem dokopán stranickými reformátory a nekomunisty. Přesto se pod jeho vedením uskutečnil další vážný pokus (po Maďarsku 1956) odejít z moskevského tábora.

Dubčekův pohřeb byl ostudou. Mečiar prosadil, že nebyl státní, byť proběhl se všemi státními poctami. Nepřijel Klaus – prý měl moc práce v české vládě. Jinak tam byli všichni politici současní i minulí včetně Havla a Dienstbiera. A také hosté z padesáti zemí.

Nechutné dělení majetku

14. 12. 1992

Důležité kolo dělení státu bylo ve středu 25. listopadu dobojováno. Federální shromáždění přijalo zákon o zániku federace k 31. 12. 1992. Těsnou většinou, v některých částech sněmovny jenom nezbytným počtem hlasů.

Už předcházející týden o tomto zákonu FS hlasovalo, ale chyběly asi tři hlasy v jeho slovenské části. Zasedání mělo pokračovat v úterý, ale poslanci z východního a středního Slovenska neodletěli kvůli mlze a museli sednout do autobusů, které jely pomalu, protože na některých místech nebylo vidět ani na 20 metrů. Proto se jednání odložilo na středu.

Mezitím se jak vládní strany, tak opozice snažily přetáhnout kolísající poslance. Opozice chtěla zákon upravit tak, aby o něm musely znovu hlasovat národní rady, a v případě, že by tam neprošel, přišlo by na řadu referendum. To koalice odmítla.

Vyšlo najevo, že opozice se snažila získat některé váhající i ne zcela regulérně. V televizi řekl český poslanec, který odešel od Sládkových republikánů, že mu jeho bývalí souvěrci nabízeli auto značky Škoda Favorit, pokud bude proti nebo se aspoň zdrží hlasování. Vychází však najevo, že i vládní koalice slibovala poslancům opozičních stran za hlasování pro zákon různá – jak říkáme – „koryta“.

Proti zákonu hlasovali nakonec komunisté, sociální demokraté (s výjimkou dvou), Sládkovi republikáni (s výjimkou několika „zrádců“) a ze Slovenska Čarnogurského KDĽ, Spolužití a maďarské strany.

Ostatní byli pro. Myslím, že hlasování se zdržel jen málokdo. Když hlasování ve FS skončilo, nechali se poslanci slovenští národovci vyfotit před slovenskou vlajkou za zpěvu písně *Hej Slováci*. V televizi se pak ptali federálního premiéra Stráského, co bude zpívat on – řekl, že je mu moc smutno, ale že jsme vyšli vstříc požadavkům slovenského národa. Myslím, že tím vyjádřil mínění většiny Čechů.

* * *

Menší skupinka poslanců – českých komunistů, sládkovců a levicové LSU (Liberálně sociální unie) – se zpíla, kdosi z nich hajloval a na jednoho novináře vytáhl vystřelovací nůž. Když se zdivočelého poslance ptali, co to mělo znamenat, tak prý ukazoval, co by se mohlo stát, kdyby politika ODS pokračovala tímto způsobem... Chybí tady politická kultura a odpovědnost – myslím, že zvláště ve FS. Česká národní rada si počíná mnohem odpovědněji.

I politici odchovaní západním světem, jako je předseda sociální demokracie Horák, se chovají podivně. Ve FS hlasoval proti zákonu o rozdělení federace, ale když byl schválen, řekl, že je to dobře, protože se tak zabráni chaosu. Jinými slovy: ČSSD hlasovala vědomě pro chaos!

Pánové a dámy! Nikdy jsem si nemyslel, že zažiju konec Československa. Někdy začátkem roku 1990 jsem v jednom komentáři připomínal, že někteří američtí politologové odhadují otřesy a dotřesy rozpadu komunismu na příštích 40–50 let. Ale ani ve snu mě nenapadlo, že nás to zasáhne tímto způsobem. Spíš jsem si myslel, že bořivé vlny zasáhnou východ, slepenec zvaný SSSR. A tak to vypadá, že nestabilním slepencem bylo i Československo.

* * *

Na svém posledním sjezdu se ODS rozhodla, že bude prosazovat kodifikaci třetího odboje. V několika málo českých městech šla obecní zastupitelstva tak daleko, že třetí odboj už přijala a jeho členům vyplácí nějaké alespoň symbolické odškodné. Ovšem důležitější je morální aspekt.

Ted' se odehrává nechutné divadlo zvané dělení majetku federace. I když o tom existuje zákon, další zásady se stanovily na schůzkách předsedů české a slovenské vlády a detaily upravuje mezivládní

komise. Slováci přijaté dohody neustále zpochybňují a vyvolávají otázky o věcech dávno dohodnutých a jasných. Zatímco česká strana říká, že je třeba vycházet z velkorysých řešení, Slováci se snaží trhnout, co můžou, v domněnku, že Klaus kvůli zajištění klidného rozpadu ustoupí. Teď se však zdá, že ústupky končí. Klaus se nevyjádřil, ale mnozí ministři oznámili, že už není kam ustupovat.

Minulý týden Mečiar nastolil problém, už předtím vyřešený – šest tun zlata Slovenského štátu, který v 1945 převzala československá vláda. Mečiar argumentuje, že ho většina pochází z lidové sbírky. Místopředseda české vlády a ministr financí Ivan Kočárník řekl, že je to vyloučeno. Podle odhadu expertů bylo možno sebrat na Slovensku 200–300 kg, podle záznamů jedné švýcarské banky je většina tohoto zlata z roku 1944. Nevím, jestli Kočárník narážel na to, že hodně zlata mohlo být od desetitisíců Židů, které Slovenský štát vydal Němcům a jejich majetky arizoval.

Kočárník taky připomněl, že naše vláda hradila západním spojencům ze zlata, které v roce 1945 měla, výzbroj našich vojsk v boji proti Německu. Takže si podle jeho slov musí dnešní SR vybrat – buď se cítí dědicem fašistického Slovenského štátu, anebo Československé republiky, bojující po boku spojenců.

Na Mikuláše neznámý útočník pobodal předsedu komunistické strany Jiřího Svobodu. Zazvonil u branky s tím, že nese telegram, a pak se na něj vrhl. Svobodu zachránila manželka, která o útočnickovu hlavu rozbila láhev. Útočníka se nepodařilo vypátrat.

* * *

Před týdnem vyplula na povrch aféra s odposloucháváním amerického konzulátu v Bratislavě, kde má být od příštího roku americká ambasáda. Američané to objevili v polovině listopadu, oznámili naší straně a potichu se jednalo. Pak už to někteří Američané nevydrželi a prozradili to redaktorům televize.

Mečiar obvinil z odposlechu federální tajnou službu. FBIS se ohradila. Pak vyšlo najevo, že jde o starý odposlech z poloviny osmdesátých let, jehož vývod do budovy ministerstva kultury SR byl v roce 1990 odstřižen a zabetonován. Američané údajně nepustili dovnitř likvidační čet, aby „štěnice“ odmontovala. A nyní se zdá, že někdo beton odstranil a zařízení aktivoval.

Josef Zieleniec, Václav Klaus, Petr Čermák, Jiří Kovář, Miroslav Macek, Vladimír Mečiar a Augustín Marián Húška na tiskovce během jednání o rozdělení federace, 26. 8. 1992

I když to zpočátku mohlo vypadat jako běžná špiónská aféra, začínají vycházet najevo podrobnosti, které věci dávají širší rámec. V sobotní příloze *MF Dnes* vyšlo několik článků včetně informací od jednoho z nejvyšších slovenských opozičních politiků a od vysokého policejního důstojníka.

„Jsou v tom až po uši,“ řekl na adresu slovenských politiků bývalý vedoucí pracovník FBIS ze Slovenska. Věděli o tom. Podle jeho slov je několik příznaků, které takové úvahy opravňují. Američané zjistili, že odposlouchávací zařízení je živé, jinak by informaci nezveřejňovali. FBIS ani jiná naše tajná služba – kromě Vojenského obranného zpravodajství – by na to neměla. Pokud v tom někdo lítá, jsou to policajti. Buď federální, anebo slovenští. Vždyť první náměstek federálního ministra vnitra Lastovka je stejně jako prezident slovenské policie Krajča z Trenčína. Tedy z těsné blízkosti Mečiara. Lidé, kteří na Slovensku pracují pro federální policejní sbor a mají na starosti zpravodajskou techniku, působili už ve službách StB. V lednu s prací pro federaci končí a Lastovka je má všechny v hrsti. Takže je v jejich případě velká pravděpodobnost, že by neměli zábrany něco takového udělat.

* * *

Když byl Mečiar poprvé předsedou vlády SR, vyhodil ministra vnitra Antona Andráše. Rozčílil ho totiž tím, když mu oznámil, že v SSSR jsou tábory, kde KGB cvičí lidi, kteří se pak na Slovensku usazují coby údajní utečenci.

Slovensko se stalo křižovatkou, kudy se pašovaly strategicky důležité materiály z Ruska. V této hře byli zainteresováni experti z KGB a někteří slovenští občané. Kontakty těchto lidí na HZDS se prokázaly.

Nynější ruský stát projevuje velmi vážný zájem o Slovensko. Začíná dávat konkrétní nabídky na to, že by případně padaly v úvahu smlouvy mezi Ruskem, Ukrajinou, Běloruskem a Slovenskem.

A je tu rovněž zájem arabských států, který byl už v minulosti dost zásadní. V době, kdy na Slovensku byly jenom malé separatistické strany, arabské země – Irák, Palestinci, ale i další – měly zájem na oddělení Slovenska a slibovaly mu podporu. Kompetentní místa už dávno vědí, že arabský svět má zájem o Slovensko a Ukrajinu jako výchozí bázi pro celé evropské území bývalého SSSR. Případ amerického konzulátu není tedy zásadně slovenský. Nitky mohou směřovat právě k těmto kanálům, které tady začínají mít velký zájem.

* * *

Nejvyšší ruský ústavní soud potvrdil správnost Jelcinových dekretů o rozpuštění komunistické strany. I když to nebylo jednomyslné, je to obrovský úspěch. Myslím, že to bude mít příznivý vliv i u nás. Ale zatím Jelcin svůj boj s moskevským superparlamentem, plným starých bolševiků, očividně prohrává.

V Rumunsku vyhráli volby kryptokomunisté. Zrovna tak na Slovensku, nedávno v Litvě. Polsko nemá stabilní vládu. Maďarsko je před politickým výbuchem. Jugoslávie je v plamenech. V Bulharsku není situace vyjasněná. Bělorusko a Ukrajinu řídí bývalí komunisté. V několika dříve sovětských středoasijských republikách vládou komunisté, kteří přijali korán, v jiných bojují kryptokomunisté proti muslimům. Zdá se, že jediné ČR se vrací k tržnímu hospodářství a k demokracii – a to i za cenu mnoha chyb, které se nedají odčinit.

1993

REPUBLIKA NA VLASTNÍCH NOHOU

České země se vrátily do královských časů, kdy byly samostatné – bez Slovenska. Rozpad federace proběhl nečekaně klidně – jako vzor pro případná dělení jiných států. Na Slovensku se ujal vlády autokrat Vladimír Mečiar, který chtěl vrátit zemi k socialismu. V České republice zůstal premiérem Václav Klaus. Prvního českého prezidenta Václava Havla zvolil parlament 26. ledna. Na Slovensku se stal prezidentem Michal Kováč. Dřív než se čekalo, už 8. února, proběhla měnová odluka – začaly platit české koruny. Česká ekonomika se tím definitivně oddělila od slovenské.

Do čela České strany sociálně demokratické přišel Miloš Zeman, dosavadní předseda pražské organizace. Vystřídal tak exulanta Jiřího Horáka a zahájil ostrý boj proti Klausově pravicové vládě.

V Rusku zápasil prezident Boris Jelcin s parlamentem. Pokusil se vládnout diktátorsky, dokonce povolal do Moskvy vojsko a v říjnu nechal ostřelovat Nejvyšší sovět, přičemž zahynulo 187 lidí. Nakonec silou zvítězil.

Evropské společenství se 1. listopadu přeměnilo v pevnější útvar – v Evropskou unii. Pokračovala tak snaha o integraci Evropy.

Chceme do NATO – návrat na Západ

17. 1. 1993

Vážení a milí!

Na Nový rok v poledne se ve Vladislavském sále konala slavnostní schůze Poslanecké sněmovny ČR k založení nového státu. Mluvil předseda ČNR Milan Uhde a premiér Klaus, stručně a bez velkých emocí. Celý obřad na mne jako diváka TV nepůsobil příliš slavnostně. Na začátku hrála hudba Hradní stráže českou hymnu, na konci byl rozpačitý němý rozchod. Divadelník Havel by to zrežíroval líp. Mše ve Svatovítském chrámu působila vznešeněji. A večer v Rudolfinu dávala Česká filharmonie Smetanovu *Mou vlast*.

Bylo to důstojné a studené. Nikdo neprojevoval nadšení, ani to tzv. povinné. Klaus říkal, že je to záměr, že nechceme dělat žádné ohňostroje. Na rozdíl od Slovenska, kde o půlnoci proběhly v centru Bratislavy velké oslavy, na kterých mluvil Mečiar. Ale podle slov slovenské zpravodajky *České televize* v Bratislavě byl kousek od centra klid a lidé spíš rozpačití než nadšení.

Jsme rádi, že rozchod proběhl kultivovaně, bez sebemenšího řinčení zbraněmi. V zahraničí se mluví o tom, že může být příkladem pro ostatní. Český ministr zahraničí Josef Zieleniec a současně muž číslo 2 v ODS to označil za zázrak, který je vzácnou výjimkou.

I když jsou mnozí z nás spokojeni se vznikem Českého státu, s tím, že skončily věčné tahanice se slovenskými politiky a budeme se moci věnovat důležitějším věcem, přesto cítíme, že odešlo něco, co bylo kušem každého z nás. Naštěstí přes protesty Slováků český parlament odhlasoval, že dosavadní československá vlajka se stává vlajkou českou. Ale když ve Vladislavském sále doznělo *Kde domov můj*, cítil jsem tam díru – chyběla mi *Nad Tatrou sa blýská*.

Klaus poznamenal, že zřejmě rozchod byl nutný. Když si uvědomím, že v každé čs. krizi se slovenští politici chovali nacionalisticky (podzim 1938, březen 1939, rok 1943 [dopisy tamních komunistů o připojení Slovenska k SSSR], rok 1968), mám dojem, že by naše spolužití nikdy dobře nefungovalo. Určitě je kus viny i na českých politicích, jasně to uvidíme až z časového odstupu.

* * *

Časopis *Svědectví* č. 93 je cele věnován nacionalismu. Nejvýstižněji rozebírá důvody rozchodu Soňa Szomolányi, socioložka z bratislavské univerzity; je to přednáška, kterou měla v Hoover Inst., Stanford, červenec 1992. Uvádí tři hlavní důvody:

1. Ekonomické rozdíly ČR a SR jsou tak velké, že tyto ekonomiky a s nimi i společnosti nejsou kompatibilní.
2. Postkomunistická elita selhala a za rozštěpení společného státu nese odpovědnost.
3. Proces národní emancipace má charakter historické nevyhnutelnosti.

Pokud se týká bodu 2, dávám největší vinu naivitě Havla a Pitharta, kteří nepochopili obrovské osobní ambice Jána Čarnogurského. Ovšem pořád si myslím, že rozchod Mečiar prováděl v žoldu KGB. A američtí a kanadští Slováci, často přívrženci válečného prezidenta Tisa, to podporovali.

* * *

Předpokládalo se, že společná měna vydrží do Velikonoc, tedy první čtvrtletí. Vláda SR se zatím chová rozhazovačně, za listopad a prosinec zase udělala ve státním rozpočtu obrovský deficit, který se zčásti uhradí z rozpočtu federace, tedy z českých kapes. A společná měna umožňuje určité skryté přelévání dál. Například už v prosinci objevili federální ekonomové, že SR porušuje jeden z pilířů společné měny, který opravňuje ČR k okamžitému havarijnímu oddělení obou měn. Jde o nadměrné refinancování slovenských bank, které nemají peníze, bankami českými, ale to nyní skončilo.

Podle ČT se vloni projevila nedůvěra slovenského obyvatelstva k měně tím, že nakoupilo stejně tolik deviz jako dvojnásobný počet obyvatel ČR. Přitom tak moc do zahraničí nejezdili, nechali si je pod polštářem. (Aby bylo jasno: vloni a letos může každý člověk nakoupit devizy za 7 500 Kčs, někteří to však nevyužívají, jiní je kupují, i když do ciziny nejedou.)

Klaus chtěl společnou měnu udržet co možná nejdéle, protože by rozdělení na čas ochromilo společnou ekonomiku. Ale v pátek 15. ledna prozradilo *Rudé právo*, že o den dříve se Klaus a Mečiar dohodli na oddělení měn do měsíce. Důvod? Pokles důvěry v Kčs způsobený jednak tím, že Slováci načerno nakupovali za Kčs v Rakousku devizy, a jednak

tím, že SR začala mít deviz nedostatek. V ČR už se začalo s kolkováním peněz před dvěma týdny, banky chtějí mít zásobu 30 mld. Kčs, mezitím se tisknou nové bankovky, které se budou měnit 1:1.

* * *

Na okresních-obvodních úřadech v ČR byly před Vánocemi fronty. Slováci usedlí v Čechách žádali o české státní občanství. Na ministerstvu vnitra ČR mají přes 35 tisíc nevyřízených žádostí. Většina slovenských důstojníků, kteří slouží v Čechách, požádala o české občanství, aby tady mohli zůstat. Vracejí se čeští sportovci oženění na Slovensku, sem do Čech přicházejí rovněž někteří slovenští. Pravda, jeden lyžař skokan se odsunul do Tater, ale to jsou výjimky. Také spousta umělců a literátů už se ze Slovenska přestěhovala, další se chystají.

Vyprávěl bratr, že kolega výtvarník jel něco zařizovat do Bratislavy a ze svých známých už tam nikoho nenašel. Hodně jich hledá nový domov na Moravě. Klaus považuje za největší migrační problém nejbližší budoucnosti odchod Slováků do ČR.

Nicméně když se na to díváme z kosmického nadhledu, je tohle dělení jenom kapkou v moři světových problémů, které se řeší mnohem tvrději a krvavěji. Myslím, že bychom z toho neměli dělat tragédii a brát to jako jednu drobnou etapu v historii střední Evropy.

Vznik ČSR v roce 1918 nebyl omylem, protože zabránil pomadárštění Slováků a dal i samostatnost Čechům uprostřed německého moře. Když dnes Slováci vyspěli natolik, že chtějí jít vlastní cestou, ať to zkusí, byť za tím vším jsou i různé temné síly. Doufám, že za 3–5 let Mečiara a jeho kamarily, stejně jako Čarnogurského a další stoupence „farské republiky“, smetou skuteční demokrati. Jednoduše řečeno – ČSR svou dějinnou úlohu splnila. Češi mohou Slovákům pomáhat tím, že budou podporovat jejich samostatnost v demokratickém státě – nikoli za pomoci budoucí emigrace ho ničit ve jménu budoucí ČSR, jak si zřejmě myslí někteří levicoví poslanci v čele s Milošem Zemanem.

* * *

V politické orientaci ČR nastává zásadní změna. Prezident Beneš došel za války k závěru, že ČSR by se měla stát mostem mezi Východem a Západem. To akceptoval i Jan Masaryk. Když nastoupil Jiří Dienstbier,

snažil se na tuto orientaci navázat. Zdá se, že západní vlády, zvláště Američané, pro to neměli porozumění. Rovněž Klaus to odmítl. Dnes, kdy je ČR vlastně geograficky vržena k Západu, je tato změna nezbytná. ČR se bude snažit stát státem západním, kam svou kulturou patří. Představy o jakémisi ekonomickém mostu pro Západ směrem k post-sovětským republikám jsou pryč. Rovněž český zahraniční obchod už výrazně směřuje na Západ, a ne na Východ, kde se potýká s odklady při placení účtů a pohledávek.

SR je v jiné situaci. Chce dělat velké obchody s Ukrajinou a Ruskem, ale i se západními zeměmi. Jedním z důvodů velkých obchodů se státy SNS jsou nejen určité společné politické a snad i jiné zájmy plus geografická poloha, ale i nižší úroveň průmyslových a zemědělských výrobků, která je v těchto státech přijatelná a někdy i technologicky blízká, kdežto na západních trzích by se neprosadila. Myslím, že právě na tuhle technologickou spřízněnost se při úvahách o obchodních vztazích různých států leckdy zapomíná.

Zatímco vláda ČR má zájem na vstup do NATO, Mečiar prohlásil, že SR nikoli.

* * *

Na Slovensku dál probíhá boj o média. Rozhlas a TV už si vláda podřídila, navíc se zánikem federace končí federální rozhlas a TV, které Mečiarovi působily nepříjemnosti. S udělováním licencí soukromým stanicím tam zatím nepočítají. Největšími deníky jsou komunistická *Pravda* a mládežnická *Smena*. Nevím, jak píše *Pravda*, ale *Smena* byla výrazně federální a objektivní. Teď ji Mečiar chtěl umlčet tím, že se jako bývalý majetek Socialistického svazu mládeže dostala pod vládní kuratelu, takže jmenovali nového ředitele a šéfredaktora. Celá redakce s výjimkou sedmi redaktorů odešla a založila nový deník *Sme*. Ostatní deníky takový vliv nemají, protože jsou dělané buď příliš stranicky, anebo prostě amatérsky. Následkem toho z tamních médií mizí veškerá kritika.

Lidé zase otočí TV antény na Vídeň, Varšavu, k tomu přidají vysílače moravské, rádio budou mít opět naladěné na *Svobodnou Evropu*. Její vysílání se rozdělilo na české a slovenské. Obě jsou vynikající. Slobodník tvrdil, že slovenská *SE* nepracuje pro dobro Slovenska a že si bude stěžovat ve Washingtonu.

V ČR je situace naprosto opačná. Včetně toho, že tady existuje řada soukromých rozhlasových stanic a od dubna začnou vysílat i první soukromé televizní stanice.

Na ČT vysílali dokument *Noc, kdy se rozpadl stát*. Reportáže ze Silvestra z různých míst federace. Vedle oficiálních oslav v Bratislavě se zfanatizovanými národovci (a také několik desítek Bratislavanů se svíčkami u památníku založení ČSR, kteří svinovali federální vlajku) záběry z dalších míst, kde slavili jenom obyčejný Silvestr a prostí lidé většinou litovali rozpadu. Závěrečné titulky mnou otráslý: *Děkujeme slovenským kolegům, kteří se nemohli podepsat*. Je mi těch Slováků pod Mečiarem hluboce líto.

Havel opět prezidentem

21. 2. 1993

Prezidentem byl zvolen Havel. Možná jste i slyšeli o obstrukcích, které přitom způsobili republikáni. Bylo jasné, že jejich usměvavý vůdce Sládek nemůže být zvolen. Proto aspoň využili práva diskuse a většina z těch jeho 11 poslanců se producírovala u řečnického pultu. Obsah jejich projevů spočíval předně v pochlebování svému vůdci a pak především v pomlouvání Havla – jako by své projevy vystříhli z předlistopadového *Rudého práva* anebo z nynějšího *Špíglu* (senzacechtivý poledník). Když začali takto štvát, vláda a poslanci s výjimkou komunistů demonstrativně ze sálu odešli. Ke konci se někteří poslanci koalice i státoporné opozice vzpamatovali a začali republikánům vzdorovat, někteří opoziční dokonce mluvili o tom, že právě tyhle kýble špíny je přinutily, aby se rozhodli Havla volit.

Jeden člověk dokonce zavolal, že je v parlamentu bomba. Takže museli jednání přerušit a nastoupila policie. Za čtvrt hodiny se muž ozval znovu: omlouval se, že nemohl republikánské urážlivé řečnění vydržet, a prozradil svou adresu. Byl to slepý invalida, kterého v roce 1988 při jedné manifestaci pokropili soudruzi vodním dělem, natočila to západní televize. Mnozí politici a novináři se přimlouvali, aby nebyl potrestán. Vyšetřovatel nakonec trestný čin odložil s tím, že pachatel projevil účinnou lítost.

S tím souhlasím, ale na druhé straně si nedovedu představit, jaké to může mít důsledky a vliv na vědomí jiných případných atentátníků.

V zásadě je to zvrácenost: udělám-li já, poctivý člověk, atentát ve jménu dobra anebo aspoň pokus o něj či aspoň vyvolám-li falešný poplach, bude mi odpuštěno. Myslím, že v právním státě je to nepřípustné, že ten člověk měl být odsouzen, aspoň podmíněně a potom amnestován.

Nakonec dostal Havel 109 hlasů. Je však podivné, že Sládka volili navíc tři nerepublikáni, zatímco komunistická kandidátka, docentka z přírodovědecké fakulty, kterou nikdo nezná, dostala asi 11 hlasů nekomunistů. Některé hlasy nebyly platné.

Zbývá naplnit Senát. Klaus neprosadil v parlamentu svůj požadavek, aby se senátory stali čeští poslanci bývalého Federálního shromáždění. Ovšem to mu už dneska působí velké nepříjemnosti, protože poslanci ODS z FS se cítí odstrčeni. Ovšem kvůli dělení Československa neměl Klaus a jeho lidé na řešení spousty tzv. normálních problémů čas.

Koncem prvního únorového víkendu se dělily měny. Kupodivu celá akce proběhla hladce. Výměna neokolkovaných peněz za bankovky okolkované (100, 500 a 1 000 Kčs) začala ve čtvrtek dopoledne na většině pošt, spořitelen a v některých bankách. Starší lidé, kteří už mají nějaké ty „měny“ za sebou a neměli moc důvěry, přicházeli hned první den ráno a dělali fronty. Potom už to šlo normálně. Sám jsem zašel v pátek před polednem do spořitelny na Senovážném náměstí (donedávna Gorkého) a šokovalo mě, že personál byl v přesile. Hned u vchodu mě zastavili dva úředníci a oddirigovali k prázdné přepážce, kde jsem byl během několika málo minut vyřízen. Podle toho, co říkali ostatní, to tak probíhalo téměř všude. Bez nervozity a incidentů.

Někteří finančníci tvrdí, že se tím zastavilo praní špinavých peněz. Moc tomu nevěřím. Tihle fiškusové mají dobrou nos a určitě si včas své špinavé peníze bezpečně uložili. Ostatně vláda už asi dva týdny vyzývala lidi, aby si uložili přebytkové peníze.

* * *

Myslím, že teď začíná u nás „normální politický život“. Se všemi složitostmi, které přináší. A ještě násobený nedostatkem politické etiky a komunistickým způsobem myšlení mnoha politiků, prostě manýry, které jsme zdědili, dostali do krve, a kterých se budeme zbavovat dlouhá léta. Nicméně bez problému zvaného Slovensko budeme žít klidněji, bez handrkování a hádání.

„Sociální jistoty“ na Slovensku přitahují

22. 3. 1993

V letech 1948–1988 uprchlo či zůstalo v zahraničí pouze z českých zemí přes 210 tisíc lidí, většinou mladých a produktivních. Vrchol byl v letech 1968–1971, kdy podle zjištění StB zvolilo exil 73 972 lidí. Legálně se během 40 let vystěhovalo na Západ dalších 60 tisíc lidí. Při ilegálním přechodu hranic bylo prokazatelně zastřeleno 120 lidí, možná i o sto víc, to se zjišťuje.*

A mezi další důsledky komunismu patří i zhoršená kvalita našeho života. Nejlépe ji odráží střední délka života. V ČR byla v roce 1991 u mužů 68,1 roku, u žen 75,5 roku. Tím jsme se dostali na konec mezinárodní srovnávací tabulky evropských zemí, Japonska a Severní Ameriky. Mimochodem, v roce 1948 byla tato délka u mužů 61,54 roku a u žen 66,16. Přes polovinu lidí dnes umírá na choroby srdeční a cévní, čtvrtina na zhoubné nádory. Severní Čechy se za komunistické vlády staly jednou z oblastí světa, které jsou nejvíce zamořené průmyslovými exhalacemi. Nakonec nesmíme zapomenout na morální devastaci lidí, která se nedá vyčíslit.

Prezident Havel měl projev v českém parlamentu (dříve ČNR). Připomněl řadu morálních kritérií, to bylo dobře. Ale současně dával najevo, že se nemíní plést vládě do vládnutí – to nepůsobilo šťastně, jako by Klausovi říkal: „Vašku, já ti nechci dělat starosti.“ Mnoho komentářů ho za to zdrblo.

Mezi ČR a SR bude třeba zřídit normální státní hranici, ale s tím, že obyvatelé do vzdálenosti 20 km budou mít tzv. malý pohraniční styk. Na Slovensku vyvrcholil boj mezi premiérem a předsedou HZDS Mečiarrem a jeho dřívější pravou rukou, místopředsedou HZDS a vlády a ministrem zahraničí Milanem Kňažkem. Kňažko je jediný, kdo se opovážil Mečiarovi vzdorovat a na veřejnosti říkat, že nemá pravdu anebo, že pan premiér lže jako už nejednou. Ovšem příčina bude zřejmě hlubší. Vláda vlivem Mečiara neschválila koncepci ministerstva zahraničí, orientovanou na Západ. Z mnoha Mečiarových vystoupení vyplývá, že si hodně slibuje od Ukrajiny. (Nedávno se sešli ministr vnitra SR a šéf KGB Ukrajiny.)

*) Podle zjištění Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu z roku 2006 bylo v letech 1948–1989 zabito na hranicích 450 prchajících, také 654 pohraničnicků. V té době odešlo do zahraničí 270 938 lidí.

*Když se
na to díváme
z kosmického
nadhledu, je
tohle dělení
jenom kapkou
v moři světových
problémů, které
se řeší mnohem
tvrději a krvavěji.*

Kňažkovo místo obsadil poslední federální ministr zahraničí Jozef Moravčík. Současně byl jmenován nový ministr hospodářství Jaroslav Kubečka, který měl tuhle funkci v poslední federální vládě. Kubečka nahradil Ľudovíta Černáka ze Slovenské národní strany, který odstoupil na protest proti zacházení Mečiara s Kňažkem a kvůli jmenování generála Andrejčáka ministrem obrany. Nyní je tedy slovenská vláda ryze HZDS, přičemž v parlamentu má 74 hlasů proti 76 opozice.

* * *

Severní Čechy opouštějí slovenští Romové. Vracejí se zpátky. Jedna rodina to vysvětlila slovy, že na Slovensku jsou u moci komunisté, a proto mají zaručené „sociální jistoty“.

Mečiar chce dělat sociálně orientovanou tržní ekonomiku – tedy jakousi „třetí cestu“. Prý končí s klausovskou reformou, protože ožebračila SR. I když západní Evropa se snaží dělat všechno možné, aby SR udržela na evropském břehu, včetně příslibů dolarových půjček, začíná být po těchto Mečiarových výrocích a odchodu Černáka opatrnější.

Kupodivu, třebaže mnozí lidé nejsou spokojeni, zvláště kvůli vysokým daním pro podnikatele i odvodům na zdravotní a sociální pojištění, dvě věci ukazují na určitou stabilitu. Předně byla podepsána dohoda o sociálních podmínkách mezi vládou, odbory a zaměstnavateli (tzv. tripartitou). A podle průzkumu veřejného mínění by ODS dostala velmi vysoko přes 30 %, zatímco lidovci pod 5 %. Naproti tomu v doplňovacích obecních volbách zvítězili nezávislí kandidáti a za nimi hned lidovečtí. Nyní chce ODS novelizovat zákony tak, aby daně a odvody na sociální a zdravotní pojištění drobným podnikatelům tolik nevadily.

Německý *Handelsblatt* napsal: „Náladu zahraničních investorů (v ČR) však tlumí drastické zvýšení daní, což se dotýká především zahraničních odborníků a manažerů, celková paralýza a chaos četných firem čekajících na privatizaci i neprůhledná spojení v byrokracii, bankovníctví a podnicích.

Podle názoru managementu velkého západního koncernu, působícího jak v ČR, tak ve SR, vystupují pražští reformátoři vedení radikálním tržním ekonomem Klausem po státní rozluce z pozice síly – „jedou na velkém koni“. A podle zásady „jaký pán, takový kmán“ chovají se ministerští úředníci až po referentskou úroveň podle vzoru svého aroganci proslulého premiéra. Zahraniční investoři stojí před stále novými těžkostmi. Zdá se, že pražským veličinám až příliš stoupala do hlavy chvála, která se na ně sype ze západních médií, takže už zřejmě nejsou schopni správně posuzovat celkovou světovou hospodářskou situaci.

Avšak právě to, že bývalý ministr financí Klaus, kterému se u Vltavy už dnes říká »český král«, sedí po oddělení chudšího Slovenska v sedle pevněji než dříve, propůjčuje ČR vysokou míru stability a předvídatelnosti. Na druhé straně si žádná země usilující o zahraniční investice nemůže dovolit pohlížet na potenciální investory ze zahraničí tak svrchu, jak se to nyní děje v ČR.“ Se vším mohu souhlasit.

Nedávno byl zvolen předsedou ČSSD Miloš Zeman. Člověk s vysokým IQ, který se zabýval prognózováním a byl pronásledován za svou odvahu, s jakou se snažil prosazovat své názory v tisku a v okolí. V lednu 1990 se stal členem FS a brzy patřil mezi sarkastické kritiky Klause. Existuje mezi nimi nějaké osobní nepřátelství. Navíc je možná ještě ješitnější než Klaus. Nedávno řekl, že když zvítězí sociální demokracie, půjde tato strana „vládnout po krku“. Marně vysvětluje, že jeho výrok má daleko od Gottwaldova „jezdíme se učit do Moskvy, jak vám zakroutit krky“.

I v KSČM to vře. Bývalý vedoucí tajemník Prahy Miroslav Štěpán a bývalý ministr vnitra Jaromír Obzina, pověstní konzervativci, tam založili „platformu Za socialismus“. Své vzory vidí v severní Koreji, na Kubě atd., otevřeně říkají, že chtějí zvrátit situaci před listopadem 1989. Dosavadní předseda KSČM Jiří Svoboda, původem filmový režisér, proti nim vystoupil na posledním zasedání ÚV a chtěl také stranu přejmenovat – nezískal podporu. Proto chtěl odstoupit. Pak získal většinu a zatím zůstává do příštího sjezdu. Členy platformy mají podle usnesení ÚV KSČM vyhodit základní organizace.

Nemyslím, že by Štěpán a spol. mohli ohrozit náš vývoj, předlis-topadové poměry se nemohou vrátit. Kromě toho věrných soudruhů je málo a vzhledem k věku vymírají. Nicméně je to symptomatické – v postkomunistické zemi, kde demokratické a ekonomické přeměny došly nejdál, zůstává KSČM s původním názvem a s bolševicky tvrdým jádrem.

Také v socialistické straně (dříve národní socialisté) to vře. Její generální tajemník Pavel Hírš řekl, že jestli se stane předsedou, název strany změní tak, aby tam bylo slůvko sociální, nikoli socialismus. Také odejdou z Liberálně sociální unie (LSU), kde jsou ještě zelení a Trnkovi (dříve slavné JZD – „Potěmkinova vesnice“ Slušovice) zemědělci. Trnka to táhne vlevo a Hírš by chtěl hledat spojence spíš napravo.

Slabosti začínající demokracie

27. 3. 1993

Český deník reprezentuje militantní pravici s občasným germanofilským podtextem. Jeho majitel Josef Kudláček vloni napsal, že by mu nevadilo, kdyby se ČR stala jednou ze spolkových zemí Německa. I když tam píše jednou týdně Klaus, nemá tento deník dobré renomé. Slušní intelektuálové kupují *LN*, *MFD* a případně *Hospodářské noviny*.

Začínám být na rozpacích o čem psát. Všechno, co se u nás děje, jsou myslím porodní bolesti každého nového demokratického státu – jenže my na ně nejsme připraveni. A je to pro nás všechno nové.

Prostě uměli jsme si vysvětlit způsob fungování špinavé komunistické politiky a její věrchušky, jenže teď jsme bezradní, když zjišťujeme, že obdobná věrchuška, byť pravicová, se zformovala u nás a v mnohém pracuje stejně nevybíravými metodami jako ta předcházející. Jenže malér spočívá v tom, že ta komunistická věrchuška se špinavýma rukama byla „jejich“, kdežto tuhle jsme si svobodně zvolili, ta je „naše“, a přitom nemáme možnost její chování ovlivnit. Nedá se ovlivnit proto, že zákony, které by jí nasazovaly náhubek, neexistují a koalice – aspoň některé strany – se pod různými záminkami brání je přijmout. Mám třeba na mysli zákon o konfliktu zájmů, který by zakázal ministrům, vládním a místním úředníkům podnikat a sedět ve správních radách různých firem, kterým by pak přihrávali kšefty. A taky neexistuje volební systém jako v anglosaských zemích, kde jsou poslanci a senátoři

volení za jednotlivé obvody a svým voličům se za své konání odpovídají. V tom je slabost naší demokracie a zatím nemám představu, kdy u nás začne fungovat demokracie.

* * *

Mnoho nomenklaturníků, tzn. starých kádrů jmenovaných do funkcí KSČ, využilo svých manažerských znalostí k tomu, aby ne zcela čistým způsobem získali nějaký státní či stranický majetek, a teď jsou z nich byznysmeni vyznávající ten nejhrubší kapitalismus. Nikdo nepochopí, že Klausova vláda (když to neudělali nomenklaturník Čalfa a dobrotivec Pithart) jim nepostaví do cesty nějaké zábrany. Zřejmě vychází Klaus z názoru, že všechny peníze jsou dobré a že ti, kteří neumějí pracovat, zkrachují, a ti, kteří umějí, ať podnikají, ty potřebujeme. Jenže to je logika, kterou prostý člověk, jenž v listopadu 1989 odzváněl klíči bolševismu na Václavském náměstí a na Letné, nemůže pochopit. Ostatně u nás dodnes není kvůli Klausově neústupnosti zákon proti praní špinavých peněz – a toho prý využívají některé západní mafie.

Na druhé straně máme ekonomické úspěchy. ČR má 1,2 mld. dolarů devizových rezerv – na rozdíl od Slovenska, kde podle ministra hospodářství prý mají 20 mil. Nezaměstnanost je velmi nízká. Zřejmě to souvisí s tím, že ještě nezačaly bankroty a že mnoho podniků zůstává státních, takže tam dál bují přezaměstnanost, zvláště v administrativě. Naštěstí se výroba odlepila ode dna a začíná stoupat, především stavebnictví.

Pořád vládne sociální smír. Všem stávkám se zatím podařilo včas předejít. Dokonce odbory nedělaly ani velké bububu. Ovšem je třeba říct, že tady ještě nedošlo ke tvrdým opatřením – „železná Ostrava“ stále jede, i když méně, zrovna tak Kladno. Zásadní přeměna těžkého průmyslu spočívající v uzavírání podniků a hledání nových majitelů s výrobními programy dosud nezačala.

Prohlubuje se nedostatek peněz ve školství, vědě a zdravotnictví, o kultuře ani nemluvě. Armáda dostává tolik, aby dokázala přežít, nic víc. Mimochodem, dokud nepřezbrojíme, nelze se ucházet o členství v NATO.

* * *

Se Slovenskem se pořád nedaří dokončit majetkové vyrovnání. Slováci si vymýšlejí nové a nové požadavky.

Slovenský prezident Michal Kováč a další včetně Mečiara přišli před několika týdny s tím, že chtějí finanční vyrovnání za to, že prý čs. vláda výměnou za obce na Těšínsku dala v roce 1945 nějaké slovenské dědičky Polákům. Vůbec jim nevadí, že podle historiků to bylo úplně jinak. Vesnice na Těšínsku zabrali Poláci po Mnichovu. Když Němci vtrhli do Polska, tak z jihu zaútočila chrabrá slovenská armáda a Bratislava si se souhlasem Berlína odkrojila několik polských vesnic jako kořist. Ty však musela ČSR v roce 1945 vrátit. Teď mluví slovenští politikáři právě o těchto obcích – jako by je páter Tiso a jeho slavná Hlinkova garda zabrali právem.

Minulý pátek se v Brně sešli Klaus s Mečiarem, aby se dohodli na politických zásadách. Mečiar nebyl spokojen, a proto Kováč požádal Havla, aby inicioval setkání širších vládních delegací. Klaus si myslí, že je to zbytečné.

Mečiar prý chce od ČR nějaké pohledávky, které měl fašistický Slovenský stát vůči Hitlerovu Německu a které prý dostala po roce 1945 ČSR. Klaus řekl, že neví, oč se jedná, a že Mečiar vyslovil i další požadavky, kterým nikdo nerozumí.

Na základě pátečního jednání se nyní už po čtvrté posuzuje uzávěrka Státní banky československé, která ukazuje, že slovenské banky si z ní neoprávněně koncem roku vybraly skoro 25 mld. Kčs, takže tuhle sumu dluží Slovensko ČR. Audit dělala renomovaná západní firma. Jenže Mečiar tvrdí, že ČR dluží Slovensku 17,7 mld. dolarů. Klaus řekl, že je to něco tak směšného, že nemá smyslu se k tomu vyjadřovat. Obával jsem se, že s majetkem budou – jako po každém rozvodu – patálie, ale že bude Mečiar tak věrolomný, to si nemyslel nikdo.

* * *

Byl jsem minulou sobotu ve svých rodných Janovicích v Pošumaví na Klatovsku. Je to malér! Venkov není spokojen s vládní politikou. Vláda nechrání náš zemědělský trh před lacinými dodávkami ze Západu. Zřejmě v tom neumí chodit, někdy možná ani nechce, protože naše zemědělství je předimenzované a přespříliš drahé. Rozpad JZD také neproběhl šťastně. Většina lidí chce v družstvech zůstat, protože – jak mi řekl kamarád – zjistili, že se v nich nemusí moc dělat. Asi ze dvou

*Předsedou ČSSD
byl v únoru 1993
zvolen Miloš
Zeman. „Člověk
s vysokým IQ...,
který je možná
ještě ješitnější
než Klaus.“
(S Jiřím Horákem
a Pavlem
Dostálem
na sjezdu ČSSD
v Hradci Králové)*

stovek lidí si vzalo zpátky pole a inventář necelých deset, navíc jsou to většinou starci okolo sedmdesátky.

Kamarád říkal, že v místě, kde je asi 1200 obyvatel, jich je v ODS 6–7. Nejsilnější organizovanou stranou zůstala KSČM – i když tam jsou většinou starci, pořád si zachovali útočnost a dogmaticčnost. Jenže mnoho lidí jim dává za pravdu. Za socialismu se měli líp, protože nemuseli příliš mnoho dělat a měli všechny možné jistoty, které nyní pozvolna mizí.

* * *

Během posledního roku se několikrát předpovídalo, že před kolapsem je zdravotnictví, školství, kultura... Většinou levice, často reprezentovaná *Rudým právem*, přicházela s takovým pokřikem. Samozřejmě že nic nezkolabovalo, i když bylo všechno nahnuté a v nepořádku, podfinancované. Tahle republika má všude obrovské rezervy a my si to uvědomujeme teprve v krizových situacích.

Potíže s Bratislavou pokračují

6. 6. 1993

Zdá se mi, že situace je relativně poklidná, víceméně stabilizovaná – i když je otázka, jestli stát nacházející se v přechodném období může být stabilizovaný.

V minulých dnech ministr financí Kočárník oznámil, že rozpočet republiky nyní vykazuje přebytek 4,8 mld. Kč a že v prvním čtvrtletí poklesla výroba o 2,5 %.

Stále víc se ukazuje, jak jsou nedokonalé nové zákony, tak překotně schvalované. K mnoha z nich se musí za několik málo měsíců fungování přijímat novela, aby vychytala nedostatky.

* * *

Jaké jsou tedy naše hlavní problémy?

Dva nejzávažnější přetrvávají se Slovenskem: vytvoření pevné hranice pro občany třetích zemí a dokončení majetkových dohod. Mečiar se snaží všechna jednání zdržovat a různé výtky naší strany potom využívá k vytváření obrazu vnějšího nepřítele. Nemá totiž žádný hospodářský program, a proto všechny potíže svaluje na nepřátele: Čechy a Maďary.

Pevná hranice musí být nejpozději od 1. července. Ten den totiž začne platit v Německu nový zákon o azylu, který je dost přísný na přistěhovalce a uprchlíky. My do té doby musíme podepsat s Německem dohodu, v níž bude zřejmě stanoveno, že nám Němci budou vracet všechny ilegální uprchlíky, které chytí do 6. měsíce od překročení hranic. Avšak ČR nemá peníze na to, aby desítky tisíc těchto lidí sama živila, proto si musí zabezpečit východní hranice tak, aby nebyly prostupné. Mečiar to nechce, protože by totéž musel udělat vůči Ukrajině, se kterou chce úzce spolupracovat, a namísto toho tvrdí, že tato slovensko-ukrajinská hranice není prostupná. To však není pravda. A jestliže uprchlíci nepřejdou ilegálně hranice na řece Moravě, tak nakonec zůstanou na krku Slovensku – ale ani to nemá peníze na jejich vydržování. Česká vláda je odhodlána, pokud se s Mečiařem nedohodne, tuto hranici zabezpečit jenom ze své strany.

Druhá věc už nás tolik nepálí – majetkové vyrovnání. Mečiar ho opět zdržuje, klade nové a nové požadavky. Myslím, že nakonec česká vláda vypracuje a zveřejní seznam sporných otázek a všechno se uloží k ledu, dokud bude Mečiar u vesla. Nikdo od Slováků nechce, aby všechny dluhy hned splatili, ale aby je uznali a domluvilo se jejich řešení.

* * *

Opozice na Slovensku začíná mluvit o předčasných volbách. Mečiar se toho tak polekal, že nabídl Slovenské národní straně (SNS) vstup do vlády. Její předseda Ľudovít Černák souhlasil pod podmínkou, že odejde 5–6 neschopných ministrů, SNS obsadí 2–3 místa a zbytek odborníci. Ostatní však trvají na předčasných parlamentních volbách. Mečiarovo HZDS má nyní, po odchodu Kňažka a asi 5 dalších poslanců, menšinu, takže se dlouho neudrží. Mečiar jezdil minulý týden po Slovensku a řečnil, protože si uvědomil, že se asi těmto volbám nevyhne.

Ted' se slovenská opozice dohodla, že bude prosazovat svého kandidáta na předsedu Nejvyššího kontrolního úřadu. V parlamentu ho hladce prosadí. Vzhledem k rozsáhlým pravomocím, které tento orgán má, bude velmi ostře šlapat vládě na paty.

Mečiar nechce devalvovat slovenskou korunu a místo toho se počítá s 20 % dovozní přírážkou na všechno zboží, a to i z ČR. Od rozpadu federace klesl vývoz ČR na Slovensko asi na 40–50 %, dovozní přírážka (stejně jako devalvace) ho ještě sníží. Zatím se české podniky poměrně rychle a bez velkých křečí přeorientovaly se svým exportem na Západ, případně do Polska a Maďarska.

Státy Evropského společenství (ES), stejně jako Rakousko a někteří jiní nečlenové, se obávají naší konkurence. Proto jakmile se tam nějaké naše výrobky prosadí, mj. i vzhledem k nižším cenám, které vyplývají z nižších výrobních nákladů (a mezd), hned zavádějí ochranná opatření. To se stalo v Německu a dalších státech ES s naší ocelí, to ted' připravují Rakušané vůči našim zemědělským strojům. Prostě namísto „opony železné“ vzniká „zlatá opona“.

Jsem zvědav, jak dlouho bude platit, protože některé západní firmy začínají stěhovat své továrny do Čech vzhledem k lacinější pracovní síle. A ty budou chtít vyvážet bez omezení do celého světa. Takže tady po nějakém čase nastane střet zájmů různých velkých koncernů, který bude muset řešit Komise ES.

* * *

Vynořuje se určité sociální pnutí způsobené některými odbory. Nedávno proběhla jednododinová stávka na části železnice. Odbory chtějí vyšší platy v průměru o 300 Kč měsíčně, jenže ministr dopravy Jan Stráský říká, že za prvé tolik nemá a za druhé že efektivnost železnice není taková, aby byl tento požadavek oprávněný. Stráský odborům

odpověděl, že v průměru lze zvýšit platy asi o 160 Kč, ale jim se to nelíbí, a proto chtějí vyhlásit na příští týden tříhodinovou stávku. Naproti tomu jindy radikální Federace lokomotivních čet je proti. Možná, že za odbory železnice stojí staré bolševicko-odborářské struktury, což Federace, nově vytvořená organizace, ví nejlíp.

Je nedostatek peněz ve školství a zdravotnictví.

Počítá se s tím, že jenom základní školství bude nadále bezplatné, ale sešity a další pomůcky budou muset zřejmě rodiče svým dětem kupovat. Zatím je totiž fasují ve škole zdarma. Taky budou muset víc přispívat na školní stravování.

Ve zdravotnictví opět zafungovala nedostatečná legislativa. Všeobecná zdravotní pojišťovna, u níž je 90 % obyvatel, není obehnaná sítí paragrafů, které by určovaly, co smí, nesmí a musí, proto je oběh peněz u ní nepřehledný a zdravotnická zařízení průběžně neví, jak na tom jsou, jestli se užíví. Celý tenhle systém se u nás buduje. Proto je v něm tolik chyb, nedostatků a možná i ulévání peněz. Výsledek? Špičkoví chirurgové mají něco málo přes 30 Kč na hodinu. Přitom makají tak, že jejich měsíc má až 36 pracovních dnů po 8,5 hodině.

Dost ztrácejí lidovci vedení Luxem. Podle tohoto průzkumu už jsou pod hranicí 5 %, která je nezbytná pro vstup do parlamentu. Lux jako ministr zemědělství asi odrazuje venkov svou politikou, která lidem nijak nepomáhá. A pak nemá úspěch s tím, že chce, aby církve dostala veškerý zabavený majetek včetně všech polí, lesů, rybníků atd. Klaus a ostatní občanské strany však souhlasí pouze s předáním takového majetku, který církve potřebuje ke své existenci. A národ, který nikdy neměl flandáky příliš v lásce, spíš fandí tomuto záměru.

Nejasná je situace u komunistů. Teď budou mít sjezd. Dosavadní předseda Svoboda nemá podporu dole, protože ho žádná základní organizace na sjezd nedelegovala, bude tam jenom jako host.

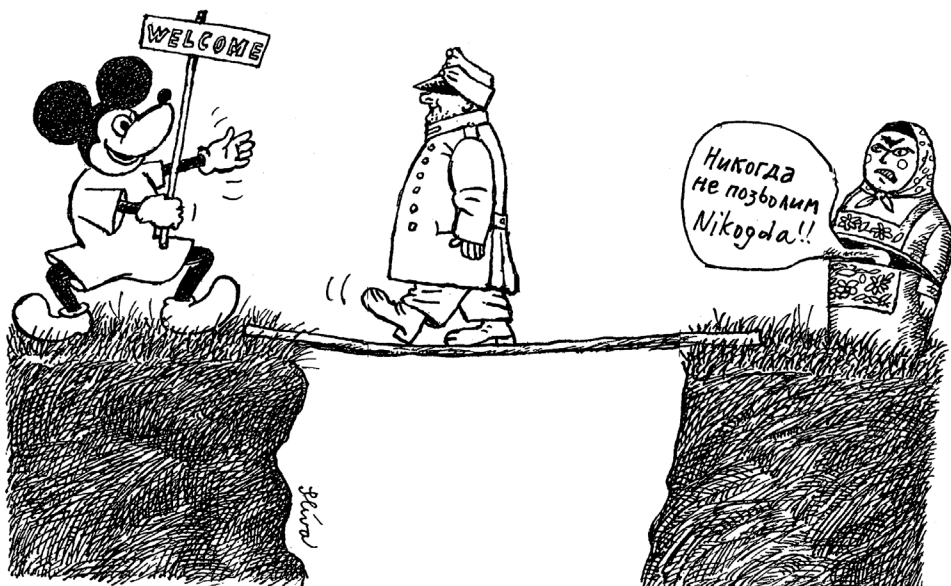
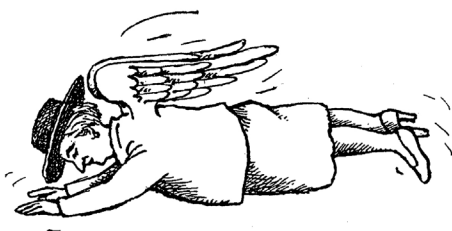
V průzkumech veřejného mínění klesá Sládkova tzv. republikánská strana, která je spíš pseudokomunistickou stranou. Dnes už by se zřejmě do parlamentu nedostala. Sládek bude trestně stíhán za to, že s jednou poslankyní „debatoval“ tak, až prolétla skleněnými dveřmi.

* * *

Jak uvažují mnozí racionálně uvažující prostí lidé, ukazuje dopis Marie Olivové z Ústí nad Orlicí do týdeníku *Respekt*: „*Důchod mám vypočítán*

na 2 164 Kč. To je méně, než za co odmítá pí Brdečková žít po 3 roky mateřské dovolené. Pí Brdečková to dítě zřejmě chtěla a jistě po uvážení se svým manželem. Proto si myslím, že by ten příspěvek 1 200 Kč od státu měla brát jako vítanou pomoc. Píše, že vybavička na dítě přijde na 8 000 Kč, ale stát není tak zlý, když jim dá polovičku. Při narození dítěte dostane totiž 4 000 Kč porodného. Pí Brdečková píše, že fixlovala, aby její zaměstnavatel nemusel státu platit daně, proto byla na volné noze. Pak si zřejmě myslela, že zaplatí 4 000 Kč a bude za to brát půl roku 4 000 Kč měsíčně a tím se jí to bohatě vrátí. Je to hodně, to si nevydělá spousta žen, které normálně pracují. Na konci článku pí Brdečková přemýšlí opět o tom, jak bude fixlovat, aby co nejvíc podvedla stát. Jak se mají ty koruny do státního rozpočtu dostat, když tam nikdo nechce dávat a hodně chce? Každý jen nařiká a chce od státu brát. Školství, železnice, ČSAD, metro, zdravotníci, horníci, elektrárny, armáda, zemědělci a také Romové. U školství, zdravotnictví a armády je to přirozené, ale ostatní by si měli na sebe vydělat a do rozpočtu spíše přidat. Víím, svět není růžový ani kolem nás, ani zde. Právě proto bychom měli mít radost z toho, co se podařilo. Já mám třeba radost z toho, že jsme v rodině zdraví, a ze svých vnoučat. Ale také třeba z toho, že je všeho dost, pomerančů, masa, toaletních papírů, ponožek i ostatního, a proto jsem už tři roky nemusela stát tu protivnou frontu. Čtyřicet let nám to pěkně lezlo na nervy. Všude i v malých městech přibývají obchůdky plné různého zboží. Když přijdu vždy na čas do Prahy, tak i v těch uličkách, kterým jsem se dřív vyhýbala, jsou různé obchůdky a je to pěkné. Naši vojáci mají sníženou vojenskou povinnost na jeden rok. Ve špičce našeho národa jsou lidé, kteří své práci rozumějí. Máme pana prezidenta, kterého si můžeme vážit. Vycházejí knížky, o kterých jsem celý život jenom snila. Kdyby každý vzal za práci tak jako nakladatelé a knihkupci, tak jsme určitě již o hodně dál. Naši studenti mohou jet na zkušenou do zahraničí a hlavně se bez problémů vrátit zpět domů. Mohu potkat kdykoli své známé, bavit se s nimi, o čem chci, a nemusím se přitom rozhlížet, kdo nás poslouchá. Naše koruna se již přes dva roky drží proti zahraniční měně stále na stejné výši. Poslední tři roky se nevyskytla žádná fáma typu: nebude máslo, cukr, mouka a podobně, všeho je stále dost. Maminky mohou být s dětmi tři roky doma a i při jejich nemoci jsou na tom teď lépe. Porodné a ostatní dávky se také postupně zvyšují. Jistě by každý našel ještě nějakou radost, jen kdyby chtěl.“

1994

PŘES PŘEKÁŽKY DOPRAVA

Česká republika směřovala ke kapitalismu bez přívlastků. Přitom pravicová vláda Václava Klause dbala na udržení sociálního smíru. Vynořily se první rozpory v ODS, ale nijak vážné.

Jednání českých, polských a maďarských politiků o vstupu těchto zemí do NATO skončilo na půl cesty. Washington navrhl, aby tito tři kandidáti přistoupili k programu Partnerství pro mír, během něhož budou testovány jejich schopnosti. V Praze, Varšavě a Budapešti to vzbudilo rozčarování, které se Američané snažili konejšit slibem, že je to nezbytný začátek.

Dne 4. února skončil monopol *Česká televize* – začala vysílat soukromá stanice *Nova*. Její hlavní tvůrce novinář Vladimír Železný přinesl na obrazovku dravý americký styl a krvavé americké filmy.

Svět se proměňoval. Po ukončení apartheidu v Jihoafrické republice byl v květnu zvolen dlouholetý bojovník proti rasovému útlaku Nelson Mandela prezidentem. Na Kavkaze se stupňovaly násilnosti, které přiměly v prosinci prezidenta Borise Jelcina, aby poslal do Čečenska ruskou armádu – začala první čečenská válka.

ODS stále vede – bez ohledu na chyby

2. 1. 1994

Přátelé tam za móóóřem!

Šéf Harvardských investičních fondů Viktor Kožený ohlásil, že ho vydírá agent Bezpečnostní informační služby (BIS) Václav Wallis, rovněž bývalý člen StB. Ve skutečnosti se zdá, že si od Wallise Kožený kupoval různé informace. Do toho šlápl nešťastně premiér Klaus, když řekl, že Kožený by nic takového nepotřeboval dělat, a další den se vedle něho ukázal na tenisu. Proces s Wallisem začal před Vánocemi. Kožený vypovídal nejistě. Většina svědectví dává za pravdu Wallisovi. Proto si myslíme, že by měl být souzen i Kožený. Jenže to zřejmě nebude možné, protože Wallis prý předal Koženému i některé materiály o soukromém životě našich předních politiků. Je to špína!

Rudé právo přišlo na to, že generální prokurátor Jiří Šetina má v Praze vilu, kterou pronajal, a přesto si zažádal magistrát o byt, který taky dostal. Ukázalo se, že Šetina vyplnil žádost pro magistrát nedostatečně, on sám se hájil převelice neobratně, až ho nakonec všichni zahnali do kouta, takže abdikoval. Mezitím *RP* napsalo, že Šetina neplatí daň z příjmu za nájem z vily – mělo bohužel pravdu. Byla to nejspíš komunistická pomsta za to, že Šetina neohroženě vystupoval proti komunistům, v roce 1990 založil Středisko pro vyšetřování zločinů StB atd. Ovšem na veřejnosti se ukázal jako mamlas, který neumí do pěti počítat.

* * *

Stále častěji slyším hlasy, že Klaus není dobrý předseda vlády. Jeho místo je na ministerstvu financí, ale rozhodovat a diskutovat s přehledem o ostatních otázkách neumí. Je arogantní, nediplomatický, neuznává jiný názor než svůj, velíkášsky se prosazuje. O ODS se začíná mluvit jako o „straně jednoho muže“.

Klausovou specialitou se staly aféry s mezinárodním dosahem. Vždycky, když se k něčemu vyjádří, tak to blbě rozmázne – myslí ryze ekonomicky, nikoli jako státník a člověk.

Před časem řekl, že nás boje na Balkáně nemohou zajímat, a pak se zmínil o miliardách, které nás stojí embargo Jugoslávie. Když tady byl na pozvání prezidenta Havla britský spisovatel Salman Rushdie,

autor *Satanských veršů*, kterého militantní íránský klerik Chomejní odsoudil k smrti, vyjádřil se Klaus, že by byl nerad, aby to ohrozilo naše ekonomické zájmy v islámském světě. Klaus si vůbec neuvědomuje, že jde o morálku tohoto světa.

* * *

Požadavky Sudeťáků pokračují dál, ale Zieleniec oznámil v Bonnu, že o tomto problému s německou vládou jednat nebudeme. Koalice CDU-CSU to zřejmě potřebuje kvůli tomu, aby získávala v Bavorsku hlasy pro volby, které mají být na podzim 1994. ČSSD vyhlásila, že pokud se dostane do vlády, o Sudeťácích jednat nebude.

Myslím, že se sudetské otázce věnuje zbytečně mnoho místa – v Německu i u nás. A že je to spíš vnitroněmecký pseudoprobém, ne náš. Vždyť v mezistátní smlouvě, kterou ještě v 70. letech podepisoval ministr Bohuslav Chňoupek, bylo řečeno, že tahle otázka je vyřízená a že bonnská vláda Sudeťáky sama odškodní.

Spíš vznikl jiný závažnější problém. Problém, který spočívá v tom, že se naše vláda a parlament neumějí správně postavit ke krajanům. Exulanti, kterým tady komunisté všechno ukradli, by měli dostat částečné odškodnění. Klaus jako federální ministr financí tvrdil, že by to stálo stovky miliard, které nemáme. Ale podle mého by stačilo aspoň symbolické odškodné – jistě by to každý pochopil. A potom morální satisfakci aspoň v tom, že by mohli volit na ambasádách.

* * *

V poslední době žije vládní koalice dvěma problémy, vyvolané neústupností ODS. Možná, že v obou případech má pravdu, ale když o tom mluví na obrazovce Klaus, svou arogancí nevzbuzuje důvěru.

Předně jde o restituci majetku církví. Zvláště katolíci, podporovaní lidovci a KDS, chtějí velké množství majetku zpátky. Velká část už se vrátit nedá, protože přešla do majetku obcí a podobně. To je odepsáno, s tím všichni souhlasí. Ale katolická církev požaduje vrácení velké plochy polí a lesů, aby se prý brzy stala soběstačnou. S tím ODS nesouhlasí. Průzkumy veřejného mínění ukazují, že lidé jsou ostře proti tomu – mají dobrou paměť. Například moje maminka vzpomíná na našeho faráře, který měl obrovské plochy, jež pronajímal –

a od lidí tvrdě vyžadoval pacht, bez ohledu na to, jestli byl neúrodný rok, a lidé pak hladověli. Když umřel, našli u něj vkladní knížky na milion korun.

Druhý problém je závažnější. V roce 1990 se zrušily kraje. Bylo by třeba rozhodnout o novém regionálním rozdělení republiky na kraje či země. Klaus to chce odsunout až po místních volbách, které budou na podzim. Odůvodňuje to tím, že je třeba takovou věc důkladně promyslet, protože tam nemůžeme udělat chybu. Ostatní vládní strany by to chtěly mít hotové už o těchto volbách.

V listopadu byl výroční sněm ODS. Klaus přednesl dlouhý projev, únavný, ve kterém vychválil vlastní stranu a za neúspěchy vlády obvinil koaliční strany. Vzbudilo to nevoli. Zieleniec, druhý muž ODS, však prohlásil, že je třeba udělat program strany na všední den. Macek, který byl před rokem místopředsedou federální vlády a pak z politického života v Praze vzhledem k nejasným obchodním praktikám odešel, dokonce takové představy nastínil. (Vrací se zpátky – je členem 15členného politbyra ODS a šéfem ODS severní Moravy.) Rovněž Petr Havlík, bývalý šéf hlavní kanceláře, který z nejasných důvodů odešel, vyslovil tento názor. Klaus se snažil tyhle představy zesměšnit, ale nepodařilo se mu to. I když nikdo jiný na kongresu ODS už tímto způsobem nevystupoval, potlesk, který tito tři získali, a rovněž množství hlasů ve volbách svědčí, že mají podporu pléna.

Klaus je člověk, jemuž náleží obrovský dík za to, jak nastartoval ekonomickou reformu a jak bez vážnějších potíží převedl republiku složitým a obávaným procesem dělení. Patrně by byl dobrým místopředsedou vlády pro ekonomické otázky – ovšem takovou funkci by dnes považoval za ponížení. Ale jako premiérovi mu chybí patřičný nadhled, takt a souhlas s diskusí o jiných názorech, než jaké on prosazuje. Zamíloval se sám do sebe a na to – bohužel – asi doplatí, nikdy nepochopí důvody, proč bude muset odejít.

* * *

Začíná se zvyšovat výroba, přibývají soukromí podnikatelé. Letos budou některé přímé daně nižší, zato se zvýší daně na alkohol, cigarety a benzin, takže ty se zdraží. Rozpočet má být vyrovnaný, bez schodku, i když ministr financí Kočárník původně navrhoval, že menší bychom si mohli dovolit, ale Klaus nesouhlasil. Koruna se drží, některé západní

banky poukazují na to, že je už delší dobu podhodnocená. Revaluaci nechce vláda udělat, protože by ohrozila export a umožnila lacinější dovoz.

I když ODS dělá spoustu politických kopanců, pořád v průzkumech veřejného mínění vysoce vede – okolo 30 %. Pravda, zvýšil se počet příznivců ČSSD asi na 17 % – zřejmě tam utekli mnozí věřící komunisté. Není to tedy tím, jak si namlouvá předseda Zeman – že lidé jdou za ním. Naopak Zeman patří v průzkumech veřejného mínění k nejméně oblíbeným politikům. Zato se rozpadá a drolí Levý blok vedený komunisty – tam není situace jasná. Sládkovci a lidovci mají pod 5 %, takže by neprošli do parlamentu.

V trvalé vysoké oblibě je Dlouhý, dále ministr dopravy a jeden z místopředsedů ODS Stráský, rovněž Havel.

Celkově není situace ČR špatná. Oddělení od Slovenska proběhlo tak klidně, až to všechny překvapilo. Nyní se od Slovenska stále víc vzdalujeme. Politicky i ekonomicky. Propad ekonomiky v ČR, který nastal po oddělení Slovenska, se už podařilo vyrovnat – 80 % bývalého dovozu na Slovensko jde nyní na Západ.

* * *

Mečiar vládne na Slovensku tvrdou rukou. Vyšachoval všechny své nepřátele, po několika měsících znovu získal většinu v parlamentu. Ekonomická reforma tam stagnuje. Vztahy s Maďarskem kvůli maďarské menšině jsou stále napjaté – podle mého je vina na obou stranách. Kritičtí novináři ve SR dostávají nálepku nepřátel Slovenska.

Socialismus se už nikdy nevrátí

31. 3. 1994

Byl tady Clinton. Ale to, co přivezl – Partnerství pro mír jako čekací dobu pro NATO – se považuje za lacinou náhražku. Mnoho přátel se shoduje v tom, že republikáni by byli ráznější.

Naštěstí dnes Rusko na žádné výboje nemá, takže doufáme, že deštník NATO se nad námi rozevře do konce století, než se Moskva znovu vzpamatuje. Nicméně snahy Ruska o opětovné získání statutu supervelmoci, jako třeba v Bosně, v Izraeli a jinde, začínají vzbuzovat

obezřetnost. Bohužel všechno visí na těžce nemocném Jelcinovi. V té obrovské zemi, kde pořád panuje duch carismu, je obtížné předvídat jakékoli mocenské změny, když demokratický systém nefunguje.

* * *

Pavel Tigrid se stal ministrem kultury. Je to chytrý tah lidoveckého Luxe. Lidovci ztrácejí hlasy, lidé je nemají rádi kvůli rigidní náboženské politice a jejich ministři byli slabí: Lux na zemědělství a Kubát na kultuře. Vyzvednutím nestraníka Tigrida získali obdiv intelektuálů. Zato Klaus musel skřípat zuby, protože do vlády dostal druhého „muže Hradu“ – vedle Rumla. I když oba mají pro ekonomické reformy porozumění, duchovně s Klausem nesplývají.

Jeden můj známý poslanec poznamenal: Teď už nebude moct Klaus křičet přes celou zasedačku: „Dost, pane ministře, mlčte, už o tom nebudeme mluvit!“

* * *

Na Slovensku padl Mečiar. To se čekalo, jenom nikdo nevěděl, kdy se tak stane. Následkem jeho agresivní vůdcovské politiky začali mít vlastní názory nejen poslanci, ale naposled i dva vlivní členové jeho kabinetu – místopředseda vlády a ministr zahraničí. Soudruh Mečiar je však nechal vyloučit z HZDS a následkem toho ztratil většinu v parlamentu.

Mezitím se rozpoltila i Slovenská národní strana. Předsedu Černáka, který byl vůči Mečiarovi kritický, vyloučili. Do jeho křesla usedl primátor Žiliny Ján Slot, známý z dřívějšíka jako militantní antisemita, antimadžarista a antičechista. Část poslanců SNS odešla s realistou Černákem, tím bylo vládní křídlo v parlamentu dál oslabeno.

Mečiar se spojil se Slotou a jmenoval několik členů jeho SNS do vlády. Potom se snažil prosadit zákon, podle něhož by on sám kontroloval privatizaci státního majetku. S tím však SNR nesouhlasila. Vznikla vládní krize.

Potom přišel do Slovenské národní rady prezident Kováč a v ostrém projevu na Mečiara zaútočil. Řekl to, co vždycky používal Mečiar: Buď já, anebo on! Vytáhl na něj obvinění velkého kalibru: snahu o korupci různých vládních činitelů a žádost, aby souhlasil se jmenováním Ivana

Byl tady Clinton. Ale to, co přivezl – Partnerství pro mír jako čekací dobu pro NATO – se považuje za lacinou náhražku. Naštěstí dnes Rusko na žádné výboje nemá, takže doufáme, že deštník NATO se nad námi rozevře do konce století, než se Moskva znovu vzpamatuje.

Lexy ministrem privatizace, protože HZDS už nemá ani na výplaty a jedině Lexa to může z tohoto postu zachránit. Mečiar, který má Lexu v žaludku, nesouhlasil.

Mečiar se pokusil zachránit ještě návrhem spojení s postkomunisty, dokonce jejich předákům nabízel post prezidenta (počítal, že dosažením ústavní většiny změní ústavu a Kováče odstraní). Ale ti to nepřijali. Mečiar přes noc zprivatizoval několik největších podniků za miliardy korun – prodal je pod cenou svým stoupencům, přičemž se předpokládá, že současně získal tučné příspěvky pro pokladnu HZDS. Nová vláda výkon těchto práv pozastavila a chce je důkladně prozkoumat.

Velice rychle se dala dohromady pravo-středo-levá koalice, v níž jsou Čarnogurského křesťané, střed reprezentovaný odpadlíky z HZDS (Kňažko, Moravčík) i ze SNS (Černák) a postkomunistická levice vedená Weisssem. Vznikla tak poměrně profesionální vláda, jenže se topí ve spoustě organizačních a ekonomických obtížích, které jí Mečiar zanechal. Kromě toho má pod sebou úřednictvo dosazené HZDS, protože nečleny tohoto hnutí z úřadů vyházeli. Od začátku se snaží urovnat dva velké problémy – soužití s ČR a s Maďarskem.

Změkčená konzervativní politika

22. 5. 1994

Minulý pátek jsem mluvil s jednou Češkou usedlou ve Venezuele. Měla obavy, jestli se u nás vývoj neotočí tak jako v Polsku a Maďarsku, tedy doleva, k postkomunistům. Patrně i mezi vámi takové obavy existují.

Myslím, že nemusíte mít strach. Ať nadáváme na Klause sebevíc, přece jenom díky jeho prozřetelnosti proběhla ekonomická reforma takovým tempem, že její příznivé výsledky – především zisky z kupónové privatizace – pocituje téměř už dnes každý. A hlavně – opozice nemá ani přitažlivý program, ani vůdce, který by aspoň trochu zaujal. Sociální demokrat Zeman je namyšlený rétor, který okolo sebe střílí peprné poznámky, a tím si dělá nepřátele.

Podle průzkumů veřejného mínění klesá oblíbenost ODS. A příčina? Neúnosné protahování některých problémů, jako naplnění Senátu, vznik územně správních celků, restituce a další věci, které mají druhořadý charakter, ale ODS je hlavně ústy Klause zpochybňuje, protahuje, klíčkuje. A potom chybí ostrý nástup na boj s organizovaným zločinem, korupcí a obecnou kriminalitou. To všechno jsou góly do vlastní branky a nejsem si jist, jestli Klaus si něco takového připustí. Dřív měla ODS velmi jasný program, kterým přitahovala – dnes, kdy je ekonomický reforma v podstatě dovršena, jí další milníky chybí.

Kromě toho se konzervativní politika ODS změkčila. Víc dbá na sociální smír a politickou stabilitu – což některým extrémním konzervativcům začíná vadit. Objevuje se však něco, čemu se říká ve staré terminologii nedostatek kádrů. ODS ani další koaliční strany nemají dost členů a zvláště pak členů, kteří by byli ochotni pracovat ve veřejných funkcích. Proto se ODS začíná bránit existenci Senátu – neví, koho tam poslat. A proto jsou i obavy z komunálních voleb, kde by mohli zvítězit tzv. nezávislí kandidáti, ve skutečnosti bývalí komunisté, kteří v tom umění chodit a líbí se jim dělat místní potentáty.

Naproti tomu v Polsku a Maďarsku se ekonomická reforma v podstatě zastavila. Tamní pravice nebyla dost řízná – v Polsku to nepříznivě ovlivnila Solidarita, Maďarsko, které bylo nejdál, nakonec usnulo na vavřínech.

* * *

Vytýkám, a nejsem sám, Klausovi, že má ekonomické klapky na očích – všechno poměřuje trhem. Ale zřejmě jenom díky tomu dosáhl úspěchu.

Například člověk, který dal všechny své body plzeňské Škodovce, má v kapse 170 tisíc korun. Dnes už se s akciemi obchoduje, takže je může prodat. Z naší sekretářky, starší paní, tuhle vypadlo, že obchoduje na burze. Její syn má všechny podniky v počítači a radí jí, co má dělat. Říká, že jí to týdně vynese okolo 3 tisíc korun, takže za měsíc má navíc dvojnásobek běžné výplaty. Mnozí starší lidé dali své kupóny rentiérským fondům, takže teď už mají začít dostávat pravidelně několik stovek měsíčně.

Šéf kupónové privatizace Dušan Tříška nedávno řekl, že vždycky byl proti restitucím, protože zpomalují privatizaci. Má samozřejmě pravdu. Jenže restituce jsou formou rehabilitace, která je nezbytná z morálních důvodů.

Mrzí mě, že restituce neplatí pro exulanty. To je samozřejmě diskriminace. Bez ohledu na to, jak to Klaus vysvětluje, pravda je jediná – působilo by to komplikace při privatizaci. Prostě Klaus chce mít volnou cestu.

ODS proti všem

7. 7. 1994

Nedávno v Praze proběhl kongres Společnosti pro vědu a umění (SVU). V jedné sekci referoval dr. Jiří Málek z Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování StB (ÚDV) o agentu Vlastislavu Chalupovi. V diskusi se střetl s dr. Mojmírem Povolným, který ho hájil, ale jinak z toho šel mráz. Lidé znalí situace říkají, že Chalupova obhajoba je pohádkou. Tvrdil totiž, že za ním přišli komunisté z StB, aby jim pomáhal proti tvrdé gottwaldovské linii, která zvítězila v únoru 1948. Jenže o takových „disidentech“ uvnitř KSČ nikdo z historiků nic neví. A když se podívám na některé iniciativní zprávy Chalupy z Paříže, uložené v archivu, je z toho člověku zle.

* * *

Na mrtvém bodě uvázlo jednání o restitucích církevního majetku – ale to řadové občany nevzrušuje. A když slyšíme v TV a čteme v novinách